

Etický kodex Policie České republiky a jeho aplikace v praxi

Martina Pallová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina PALLOVÁ**
Osobní číslo: **H108219**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Etický kodex Policie České republiky a jeho aplikace v praxi**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na historii policie v souvislosti s prosazováním etických norem do policejní praxe;
- na vznik a aplikaci Etického kodexu Policie České republiky a jeho působení na profesní činnost policistů;
- na trestnou činnost policistů a hlavní způsoby porušování Etického kodexu Policie České republiky.

Součástí práce budou konkrétní příklady z praxe dokumentující porušení Etického kodexu Policie České republiky.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dufková, I., Zlámal, J. **Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky**. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005.

Herzogová, Z. **Policejní etika v dokumentech**. Praha: Policejní akademie České republiky, 2000.

Herzogová, Z. **Základy filosofie a profesní etiky**. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997.

Macek, P., Uhlíř, L. **Dějiny policie a četnictva I. (1526–1918)**. Praha: Themis, 1997.

Macek, P., Uhlíř, L. **Dějiny policie a četnictva II. (1918–1939)**. Praha: Police History, 1999.

Macek, P., Uhlíř, L. **Dějiny policie a četnictva III. (1939–1945)**. Praha: Police History, 2001.

Nesvadba, P. **Policejní etika**. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009.

Tomek, P. **Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů s komentářem**. Olomouc: Anag, spol. s. r. o., 2007.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlbacher, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Martina Pallová
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

V Brně 22. dubna 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem této bakalářské práce je Etický kodex Policie České republiky a jeho aplikace v praxi. Práce je zaměřena na popis současné situace v rámci Policie České republiky z pohledu její role ve společnosti a plnění základních i specifických povinností policistů v kontextu dodržování etických norem vymezených v Etickém kodexu Policie České republiky. Součástí práce je analýza možných motivací a příčin, které mohou negativně ovlivnit chování policisty natolik, že se dopustí jednání, které se neslučuje ani s hodnotami Etického kodexu Policie České republiky ani s hodnotami samotné policejní činnosti. Závěrem práce jsou vybrané návrhy a doporučení, které by mohly přispět k posílení etiky policejní práce, a předejít tak neprofesionálnímu chování a jednání některých policistů.

Klíčová slova: etika, morálka, profesní etika, etický kodex, motivace, příčiny, doporučení.

ABSTRACT

This Bachelor thesis theme is the Code of ethics of the Police of the Czech republic and its application in practice. The thesis is focused on the description of the current situation within the Police of the Czech republic, from the perspective of its role in the society and the discharge of the basic and specific duties of policemen, in context of an observance of ethic codes, defined in the Code of ethics of the Police of the Czech republic. A part of this thesis is an analysis of possible motivations and causes, which can negatively affect the behavior of the policeman as much, that he commits action, that is incompatible with neither the Code of ethics values, nor the values of police work itself. At the final chapter there are some suggestions and hints, that could contribute to strengthening of the Police work ethics and prevent from unprofessional behavior and some policemen actions.

Key words: ethics, morality, professional ethics, the code of ethics, motivation, causes, suggestions.

„Ohlížej se na minulost, spravuj přítomnost a vyhlížej cíl“

„O minulost se starej proto, aby to co jsi vykonal dobrého, chvályhodného a užitečného, upevnilo tvé odhodlání pokračovat a aby to špatné, hanebné a škodlivé, čeho ses dopustil, tě přivedlo k obezřetnosti a nikdy ses nemohl vrátit tam, kde ses dostal na kluzkou půdu. O přítomnost se starej proto, aby se stalo jen to, co předepisuje ctnost. A k budoucnosti vyhlížej proto, abys předcházel zlu a předvídal a připravoval dobro. Zlu předejdeš, nebudeš-li dělat, říkat, psát ani myslet nic, čeho bys mohl želet, nebo za co by ses také mohl stydět, pokud se to děje na veřejnosti.“

J. A. Komenský

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc., za metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla velmi poděkovat svému příteli Zbyňkovi za morální podporu, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce a v průběhu celého studia, které si nesmírně vážím.

Martina Pallová

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. ETIKA V SYSTÉMU SPOLEČENSKÝCH VĚD.....	10
1.1. VÝKLAD POJMU ETIKA A MORÁLKA	10
1.2. PROFESNÍ ETIKA.....	14
1.3. POLICEJNÍ ETIKA A POLICEJNÍ DEONTOLOGIE	16
1.4. DÍLČÍ ZÁVĚR.....	20
2. VZNIK ETICKÉHO KODEXU POLICIE ČR.....	21
2.1. HISTORIE POLICIE OD ROKU 1918 DO SOUČASNOSTI	21
2.2. EVROPSKÝ KODEX POLICEJNÍ ETIKY	24
2.3. ETICKÝ KODEX POLICIE ČR.....	26
2.4. ETICKÝ KODEX A ETIKA V SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ POLICISTŮ.....	28
2.5. DÍLČÍ ZÁVĚR.....	32
3. SLUŽEBNÍ POMĚR PŘÍSLUŠNÍKA POLICIE ČR.....	34
3.1. VZNIK SLUŽEBNÍHO POMĚRU	34
3.2. NÁSTUPNÍ PŘÍPRAVA POLICISTŮ.....	36
3.3. SLUŽEBNÍ PŘÍJEM A DALŠÍ ZAMĚSTNANECKÉ VÝHODY	37
3.4. SPECIFIKUM POLICEJNÍ PRÁCE – ZÁKLADNÍ POVINNOSTI POLICISTY.....	40
3.5. DÍLČÍ ZÁVĚR.....	42
4. APLIKACE ETICKÉHO KODEXU POLICIE ČR V PRAXI	44
4.1. VYBRANÉ PŘÍKLADY NEETICKÉHO CHOVÁNÍ POLICISTŮ	44
4.2. MOŽNÉ MOTIVACE A PŘÍČINY NEETICKÉHO CHOVÁNÍ POLICISTŮ	49
4.3. NÁVRHY A DOPORUČENÍ K POSÍLENÍ A UPEVNĚNÍ ETIKY POLICEJNÍ PRÁCE	53
4.4. DÍLČÍ ZÁVĚR.....	59
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Je nepochybné, že v současné společnosti, kdy je činnost policistů Policie České republiky (dále jen „Policie ČR“) pod neustálým drobnohledem veřejnosti, potřeba a význam etického chování vzrůstá. Veřejnost očekává, že se bude policista při výkonu svého povolání, ale i mimo něj, chovat příkladným způsobem, což znamená, že především on sám bude dodržovat stanovené právní předpisy, a že nebude svého postavení zneužívat. A proto, v souvislosti s budováním dobrého jména, propagace a vymezení základních pravidel profesní etiky policie, byl vydán Etický kodex Policie ČR.

Policisté však nejsou ve svém jednání ovlivňováni pouze Etickým kodexem Policie ČR, jakožto písemnou formou doporučení správného a žádoucího chování. Na policisty působí celá řada vnitřních i vnějších jevů, které ovlivňují jejich rozhodování, zejména v případech, kdy jsou postaveni před určitou morální volbu. Ve své bakalářské práci se snažím pojmenovat vnitřní a vnější motivy, které mohou ovlivnit policistu k tomu, aby se „zpronevřil“ svému poslání veřejné služby a nadřadil svůj osobní zájem nad zájem veřejnosti, resp. společnosti, ve které žije.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole předkládám teoretický popis pojmů etika a morálka a snažím se o vymezení těchto pojmů i v praxi, čímž je charakterizuji v rámci aplikované etiky, tj. etiky profesní a následně i etiky policejní.

Druhá část práce je zaměřena na dokumenty, které jsou pro policejní činnost z pohledu etiky stěžejní. Pokouším se nastínit historii Policie ČR v kontextu vývoje její sociální role ve společnosti a vzniku Etického kodexu Policie ČR. Současně analyzuji dostupné formy a možnosti vzdělávání policistů v oblasti policejní etiky.

Třetí část práce je věnována služebnímu poměru policisty. Zaměřuji se na podmínky, které jsou stanoveny pro přijetí do služebního poměru, na základní profesní přípravu a současně vymezují výhody, především finanční a sociální, které jsou ve služebním poměru spatřovány. Tyto výhody jsou však vykoupeny specifickými a mimořádně náročnými povinnostmi, které musí každý policista ve výkonu své činnosti plnit a dodržovat.

Čtvrtou část jsem pojala jako rozbor možných motivací a příčin, které způsobují, že jsou někteří policisté oslabeni ve svém morálním postoji a chovají se způsobem, který se neslučuje ani s Etickým kodexem Policie ČR ani s etikou policejní práce jako takovou. Součástí práce jsou i některé vybrané příklady neetického chování, jakož i návrhy, jak těmto neprofesionálním a neodpustitelným deliktům předcházet.

Téma bakalářské práce z prostředí Policie ČR jsem si vybrala záměrně. U Policie ČR pracuji více jak 11 let, a již 5 let vykonávám funkci personalista. Byla jsem tedy jejím zaměstnancem i v roce 2007, kdy započala v rámci Policie ČR „velká“ Reforma policie, která měla za následek značný odliv starších a zkušených policistů. Policie ČR na tuto skutečnost reagovala masivními náborů, kterými se snažila v co nejkratší době doplnit chybějící policisty. Značná část veřejnosti se proto domnívá, že nárůst neetického chování policistů plyne z těchto náborů, z nízkého věku přijatých policistů, jejich nezkušenosti a malé praxe. Jistě nelze popřít, že věk a zkušenosti mohou mít na jednání policisty v konkrétní situaci jistý podíl, nicméně se domnívám, že chování policisty je ovlivňováno více faktory a že problém lze spatřovat také ve stávajícím vzdělávacím, řídicím i motivačním systému uvnitř celé policie. Proto jsem se rozhodla popsat současnou situaci u Policie ČR a navrhnout řešení, jak je možné etiku policejní práce posílit a podporovat.

Jsem přesvědčena, že vhodnou motivací, profesním i osobním vzděláváním a hlavně pozitivním sociálním zázemím je možné policisty vést „tou správnou cestou“ a snižovat počet těch, kteří nedokážou stanovené etické principy policejní práce akceptovat. Etický kodex Policie ČR je významným prostředkem propojení etické výchovy a výuky do systému celoživotního vzdělávání policistů ke zvyšování jejich morální úrovně.

A nejen v tom spatřuji vzájemnou provázanost sociální pedagogiky s tématem mé bakalářské práce. V profesích policisty a sociálního pedagoga nalézám také společné a společností požadované osobnostní charakteristiky, kterými jsou zejména komunikační dovednosti, empatie, schopnost spolupráce s druhými, správné sebehodnocení, důvěryhodnost, vyrovnanost, nestrannost a zejména respekt k jiným lidem a jejich zvláštnostem.

1. ETIKA V SYSTÉMU SPOLEČENSKÝCH VĚD

Ve svém životě se běžně setkáváme s pojmy „dobro“, „blaho“, „spravedlnost“, „čest“, „svědomí“, „zodpovědnost“, „povinnost“, „důstojnost“, „štěstí“ atd. Všechny tyto obecné a všem známé pojmy můžeme nazvat základními kategoriemi, které tvoří osu etiky a vyjadřují to, co je požadované a morálně správné.¹ O jejich významu ani blíže neuvažujeme. Dle A. Anzenbachera² „fakt, že mravním slovům obvykle snadno rozumíme a bez problémů jich užíváme, ukazuje, že v naší běžné komunikaci uplatňujeme předporozumění mravní skutečnosti [...]“. K významu mé práce je ale třeba blíže pojednat o pojmech etika a morálka.

1.1. Výklad pojmu etika a morálka

Jistě je na místě, a to nejen z důvodu obsahu v názvu této práce, jako první objasnit pojem **etika**. Etiku můžeme označit jako jednu ze základních a nejstarších filozofických disciplín. Otázkami etiky, resp. filozofií se začali zabývat již starověcí řečtí myslitelé; např. „*Aristotelés rozdělval filosofii (vědění) na teoretickou (fyzika, tj. vědění o přírodě, a matematika jako znalost velikosti a podob těles), metafyziku (první filosofie, učení o principech bytí a jeho nejvyšších příčinách) a filosofii praktickou, která postihuje oblast lidského jednání (politika, **etika**, strategie a rétorika), a konečně vydělil filosofii poetickou (estetika), která dospívá k poznání s cílem uskutečnit nějaké (ať už řemeslné nebo umělecké dílo).*“³

Samotný pojem etika pochází z řeckého slova „ethos“, což můžeme volně přeložit jako zvyk, mrav nebo obyčej. „*V původním slova smyslu ethos znamená stáj a ve vztahu k člověku pak společné místo (na bydlení) dané určitým společenstvím nebo původem, kde se ve vzájemných vztazích vytvářely společné obyčeje, mravy závazné jak pro celek, ale i pro jednotlivce. Z toho lze vyvodit, že se jedná o nauku zabývající se správným (obvyklým) jednáním v lidském společenství.*“⁴

Etika je součástí praktické filozofie, která se ve zjednodušeném významu zabývá výzkumem toho, co je a není dobré v životě jednotlivce, skupiny nebo celé lidské

¹ KLIMEKOVÁ, A. Etika, mravná výchova a profesní etika: modely a problémy. Prešov: LANA Prešov, 2005, s. 22, „překlad autor“.

² ANZENBACHER, A. Úvod do etiky. Praha: Academia, 2001, s. 13.

³ RADVAN, E. Úvod do filozofie a etiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 136.

⁴ JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton, 2003, s. 21.

společnosti.⁵ Etika se věnuje hodnocení člověka z pohledu dobra a zla, snaží se hledat obecné a společné principy správného jednání a popisuje, co by lidé měli dělat, tj. předkládá pravidla správného lidského chování. Jinými slovy je etika teorií o morálce, „zaměřená na zdůvodnění norem morálky, jejího původu, podstaty, obsahu a funkcí, respektive kritického zkoumání principů a soudů, přiřazujícím našim soudům morální hodnotu,⁶ ale není sama morálkou. Etika je vědou, „která zkoumá morálku a hledá všeobecnou zásadu, která by člověku ukazovala, co má dělat, oč má v životě usilovat, jak se má chovat k jiným lidem.“⁷

Pokud popisujeme mravní stav společnosti a uvádíme, co je a není v jednotlivých kulturách morální, hovoříme o etice deskriptivní, tj. popisné; oproti tomu preskriptivní etika, tj. normativní, se pokouší nalézt společné znaky, podle kterých je možné určit „jaké jednání je morálně dobré [...]“.⁸

V rámci normativní etiky můžeme rozlišit tři okruhy témat. V teleologické etice je hlavním motivem pro posouzení správnosti jednání jeho účel, cíl nebo výsledek. „Teleologicky chápaná etika nezdůvodňuje mravnost volby a platnost mravních závazků mravní povinností, jež zavazuje každého, nýbrž racionalitou v podstatě subjektivních zájmů individua, státu, národa, rasy či třídy nebo uskutečněním té či oné z rozumu pramenící ideje spravedlnosti, která slibuje pokrok, růst, zisk a blahobyt v budoucí univerzální společnosti.“⁹

Oproti této tezi se staví etika deontologická, také etika morální povinnosti. Hlavní myšlenka spočívá v názoru, že není důležitý výsledek konání, ale úmysl jednajícího. Mezi hlavní představitele deontologické etiky řadíme zejména Immanuela Kanta (1724–1804). I. Kant považuje člověka za svobodnou a nezávislou osobnost, která jedná především podle svého vlastního svobodného vědomí, které je osvobozeno od všech vnějších motivací a materiálních hodnot.¹⁰ „Motivace z čistého rozumu nepředpokládá nic empirického, neslibuje osobní prospěch nebo materiální statky. Je to čistá povinnost, nepodmíněný

⁵ ZLÁMAL, J. Etika a policejní práce. Kriminologický sborník. Kriminologický ústav Praha Policie ČR, 2007, č. 3, s. 35 – 38.

⁶ HERZOGOVÁ, Z. Policejní etika. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, s. 19.

⁷ GOSIOROVSKÝ, I. Úvod do profesní etiky. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 14.

⁸ NEČASOVÁ, M. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2001, s. 25.

⁹ RADVAN, E. Úvod do filozofie a etiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 143.

¹⁰ Filozofie jednání. Praha: Oikomenh, 2006, s. 62 – 64.

*příkaz, tedy kategorický imperativ.*¹¹ Kantův kategorický imperativ zní: „*Jednej tak, aby maxima tvé vůle mohla vždy zároveň platit jako princip všeobecného zákonodárství,*“¹² a v podstatě nám říká, jak máme konat (a ne, co máme vykonat). „*Tento kategorický imperativ určuje mravní závazky každého rozumného tvora, který dovede posoudit, zda může chtít, aby to či ono jeho přání platilo jako univerzální zákon, jemuž by se podřídil i on sám. Pokud ano, má důvod (mravní povinnost) jednat. Pokud naopak jeho přání před reflexivním zkoumáním neobstojí, a tudíž nemůže platit jako zákon, má povinnost se jednání zdržet.*“¹³

Posledním tématem normativní etiky je etika axiologická, zaměřená na posuzování správnosti konání dle vlastnosti hodnot, které člověk určité činnosti nebo situaci přisuzuje. Tato koncepce je zastoupena především diskurzivní etikou, která „*hledá východisko z tzv. postmoderní situace charakterizované pluralitou idejí, ideálů, hodnot, norem, životních postojů, a tedy také cílů a úmyslů*“¹⁴, tedy předpokládá, že je možné se na etických zásadách dohodnout, a etikou odpovědnosti představovanou zejména Hansem Jonasem (1903–1993). Dle něj plyne každému člověku mravní povinnost (kategorický mravní imperativ) zachovávat lidství: „*Jednej tak, aby účinky tvého jednání byly slučitelné s trváním skutečně lidského života na Zemi,*“ nebo naopak: „*Jednej tak, aby účinky tvého jednání nezničily budoucí možnost takového života.*“ Avšak oproti Kantově kategorickému imperativu, který je zaměřen zejména na odpovědnost jednotlivce v přítomnosti, je Jonasův mravní imperativ zaměřen na zachování celého lidstva do budoucnosti.¹⁵

V současné době je aktuální a velmi diskutovaná etika aplikovaná, která zkoumá morální chování v různých podmínkách praktického života. Aplikovaná etika řeší nejen morální otázky dané společnosti, ale zabývá se také etikou jednotlivých profesních činností (viz kapitola 1.2 – Profesní etika).

Závěrem je vhodné zmínit metaetiku, tj. nauku, která analyzuje etiku jako vědu a jejímž úkolem je vysvětlovat povahu etických pojmů a jednání.

¹¹ NEČASOVÁ, M. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001, s. 30.

¹² KANT, I. Kritika praktického rozumu. Praha: Svoboda, 1996, s. 50.

¹³ RADVAN, E. Úvod do filozofie a etiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 146.

¹⁴ RADVAN, E. Úvod do filozofie a etiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 150.

¹⁵ JONAS, H. Princip odpovědnosti: pokus o etiku pro technologickou civilizaci. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 35 – 36.

S etikou velmi úzce souvisí pojem **morálka**. Pokud etikou nazýváme teorii o morálce, tak morálka je jejím předmětem (obsahem). Slovo morálka pochází z latinského „mos“, jehož původní význam byl vůle, ale také mrav nebo obyčej. V průběhu času a významových změn se nakonec slovo „mos“ podobně jako „ethos“ ustálilo jako „*způsob života a mravní chování jednotlivce*.“¹⁶

Dle E. Radvana¹⁷ je morálka specifická schopnost člověka nechat se vést pouze vlastním svědomím jako jediným motivem volby, tj. volit povinnost, vše za předpokladu, že má schopnost posuzovat z hlediska dobra a zla a má možnost svobodně volit. I. Kant tento názor ještě doplňuje: „*Vůle bere svou míru buď z individuálního rozumu (autonomie – vnitřní normy jednání), nebo jsou pravidla jednání dána zvnějšku (boží přikázání apod.)*.“¹⁸

Z výše uvedeného můžeme morálku rozlišit na morálku autonomní, kdy si jedinec vnitřně stanoví vlastní pravidla, kterými se řídí, sám si určuje, co je dobré a co ne (svobodně se rozhoduje), a morálku heteronomní, kdy jsou jedinci pravidla dána zvnějšku jinými subjekty nebo předpisy (např. náboženstvím). Jelikož Kantova morálka řadí na první místo vnitřní postoj jedince, je autonomní, „*a dobrá tak není ta či ona věc nebo člověk, dobrá může být jen naše vůle. A ta je dobrá, jak bylo patrné, protože je rozumná. Ten, kdo své jednání podřizuje osobnímu prospěchu nebo nějakému státnímu zákonu, jedná možná legálně, ale nikoli nutně mravně*.“¹⁹ Podle Kanta je mravný takový člověk, který dělá i to, co dělat nechce, ale dělá to proto, že je to správné, že je to jeho povinnost. „*Povinnost znamená udělat něco bez jakéhokoli jiného důvodu, prostě proto, že to předepisuje mravní zákon, tedy jenom z úcty před mravním zákonem. Tento mravní zákon si vytváří lidský rozum sám*.“²⁰

Morálkou označujeme souhrn pravidel (většinou nepsaných), hodnot i představ, které v určité společnosti vymezují správnou a žádoucí formu chování. „*Je to systém regulativů lidského jednání, který je založený na rozlišení správného a nesprávného, a schopnosti v těchto intencích prakticky jednat*.“²¹ Každé jednání, dobré i zlé, je porovnáváno vlastním svědomím člověka. „*Morálka v pravém slova smyslu začíná teprve tam, kde se člověk*

¹⁶ HERZOGOVI, Z. Policejní etika. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, s. 17.

¹⁷ RADVAN, E. Úvod do filozofie a etiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 136.

¹⁸ HLAVINKA, P. Dějiny filozofie: jasně a stručně. Praha: Triton, 2008, s. 161.

¹⁹ HLAVINKA, P. Dějiny filozofie: jasně a stručně. Praha: Triton, 2008, s. 163.

²⁰ GOSIOROVSKÝ, I. Úvod do profesní etiky. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 18.

²¹ NEČASOVÁ, M. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2001, s. 11.

*nerozhoduje podle toho, co dělají a chtějí všichni, nýbrž podle toho, co za správné pokládá on sám.*²²

Aniž o tom blíže přemýšlíme, morálka je neoddělitelnou součástí našeho života. Vzniká a utváří ji společnost, ve které žijeme. Prolíná se všemi oblastmi naší činnosti a umožňuje nám uvědomit si sebe sama a naše místo ve společnosti. Můžeme tedy říci, že morálka plní tři důležité funkce ve společnosti:

- a) funkce regulativní – nejdůležitější funkce, která usměrňuje, koriguje, organizuje a motivuje společenské vztahy a je schopna výrazně ovlivnit lidské chování,
- b) funkce poznávací – vytváří normativní a hodnotící soudy, kterými jsou vlastní názory na jednotlivé věci, události nebo skutečnosti, které vycházejí z lidského jednání,
- c) funkce výchovná – tato funkce pomáhá lidem osvojit si cíl života, jeho smysl a vytvořit si vlastní morální hodnoty; tyto morální hodnoty pak člověk uplatňuje pro regulaci vztahů mezi lidmi, utváří si jimi vlastní osobnost a sebeuvědomění.²³

Analogicky s pojmem morálka se vyvíjí i pojem mravnost. Mravnost můžeme v každodenním životě člověka rozumět jako morálnost a morální je takové jednání, které člověk vykonal v souladu se svým svědomím. Dle P. Nesvadby²⁴ je svědomí neoddělitelnou součástí osobnosti každého jedince jako jeho vnitřní přesvědčení o tom, co je v životě správné a co nikoli. „*Chovat se morálně znamená přizpůsobit se souboru etických norem, ať už jsou to normy osobní, náboženské či sdílené sociální či profesní skupinou.*“²⁵

1.2. Profesní etika

Profesní etika je součástí aplikované etiky, která reflektuje určité požadavky morálky související s konkrétní profesní činností. Svým obsahem navazuje na teoretickou etiku, avšak etickému myšlení poskytuje nové podněty, zejména v situacích, kdy je člověk postaven před konkrétní morální volbu. „*Cílem aplikované etiky je pomáhat stanovit limity*

²² SOKOL, J. Malá filosofie člověka a slovník filosofických pojmů. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 193.

²³ KUČERA M. Vztah deontologie a morálky – důležitý fenomén ovlivňující práci policejních a bezpečnostních složek státního mechanismu. in BORSKÁ, I. a kol. Policejní deontologie (sborník ze semináře). Praha: Policejní akademie ČR, 1995, s. 54.

²⁴ NESVADBA, P. Policejní etika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 30.

²⁵ THOMPSON, M. Přehled etiky. Praha: Portál, 2004, s. 43.

toho, co je sociálně žádoucí, reformulovat pravidla, respektive vytyčit nové vzory chování ve specifických problémových situacích, interpretovat obsah a smysl činů individuí v rámci jejich sociální a profesionální role [...].²⁶

Pod pojmem profesní etika rozumíme souhrn předpisů, norem a příkazů, kterými se formují specifické vzorce chování, jednání a rozhodování, které jsou pro určitou profesi žádoucí. Profesní etika obsahuje morální normy a hodnoty, které si daná profese stanoví jako klíčové, a hledá účinné způsoby a cesty, jak tyto prvky zdůvodnit a zajistit jejich praktické užívání.

V rámci každé profesní etiky by měl být zahrnut:

- a) aspekt axiologický – klíčové morální hodnoty, které jsou pro danou profesní skupinu dominantní,
- b) aspekt deontologický – specifické profesní povinnosti a normy, kterými jsou výše uvedené hodnoty naplňovány,
- c) aspekt behaviorální – vymezení optimálních a neúčinnějších metod a způsobů, jakými budou dané normy jedincem osvojovány.²⁷

Od konce 20. století nabývá pojem profesní etiky na obrovském významu ve společnosti. Doba, pro kterou je příznačná dynamika v oblasti moderních technologií, rozvoj vědy a migrace obyvatelstva spojená s celkovou globalizací světa, si s sebou nese také rozličné negativní důsledky. Tržní ekonomika zaměřená zejména na dosažení zisku s co nejmenšími náklady inspiruje k rozvoji neetického chování. Vzniká prostor pro finanční podvody a přibývají nové formy nečestných praktik v jednání. S rozvojem globalizace dochází také ke střetávání různých kultur, vznikají nové druhy povolání a nové profesní specializace. Také na tyto okolnosti musí etika v profesní činnosti reagovat.

I když o její existenci víme již z dob starověku (za první soubor etických pravidel bychom mohli považovat lékařskou etiku přisuzovanou lékaři Hippokratovi), můžeme říci, že vlivem výše uvedeného nastává její znovuzrození. Musíme si ale uvědomit, že etická pravidla netvoří eticky jednající jedince. Můžeme tomu však pomoci, a to uceleným souborem konkrétních etických zásad, vymezených v etickém kodexu.

²⁶ HERZOGOVA, Z. Policejní etika. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, s. 50.

²⁷ NESVADBA, P. Policejní etika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 149.

Úkolem etického kodexu není výkon profesní činnosti jakkoli ztěžovat nebo omezovat, ba právě naopak. Jeho posláním je ulehčit rozhodování v různých složitých situacích. „*Jednoznačně vymezené zásady při správných činnostech usnadňují orientaci a usměrňují chování zaměstnanců. Vytvářejí prostředí, které napomáhá prosazování etických postupů v momentech, kdy jsou zaměstnanci konfrontováni s nepřipustnými požadavky nebo nabídkami.*“²⁸ I přesto, že etický kodex není právně závazným a vymahatelným dokumentem, v profesní skupině, ve které je přijat, plní funkci závazné etické normy, která může mít v případě jeho porušení pro jedince negativní důsledky. Na druhou stranu, jeho přijetí a praktická aplikace může vést ke zvýšení pracovní morálky a zlepšit mezilidské vztahy a komunikaci na pracovišti.

V každé pracovní činnosti, v každé profesi jsou dána určitá pravidla a povinnosti, které je třeba plnit a dodržovat. Jsou to povinnosti stanovené pracovně právními normami, k nimž je zaměstnanec vázán pracovní smlouvou a náplní své práce. Uplatňování etického kodexu v rámci organizace na tato pravidla dále navazuje a rozvíjí je. V některých profesích mohou být tyto povinnosti doplněny o požadavek vysokého mravního standardu, který se od jedince očekává. Jedná se zejména o činnosti, ve kterých mají její představitelé při svém jednání vysokou míru autonomie (princip volného uvážení), jsou bez okamžité kontroly nadřízených, a svým konáním mohou ovlivnit život mnoha jiných lidí. Mezi takové činnosti lze zařadit např. profese lékaře, právníka, učitele, sociálního pracovníka a v neposlední řadě také profese policisty. Všechny tyto profese mají jeden společný znak. Jejich primárním cílem je veřejný zájem ve formě služby lidem, který je nadřazen zájmu soukromému.²⁹

Pro tyto profese, které kladou vysoké nároky na osobnost jedince, na jeho samostatnost, sebeovládání a sebereflexi, je pak vytvoření etického kodexu nevyhnutelné.

1.3. Policejní etika a policejní deontologie

Policejní etika je odvětvím profesní etiky, a je tedy také etikou aplikovanou. Policejní etika reprezentuje nejen vědní disciplínu, ale také studijní předmět, který je v různém rozsahu a podobách vyučován v rámci policejního školství nebo v systému dalšího vzdělávání policistů.

²⁸ DOLISTA, J. Profesní etika. České Budějovice: VŠ evropských a regionálních studií, 2007, s. 85.

²⁹ HERZOGOVÁ, Z. Základy filosofie a profesní etiky. Praha: Policejní akademie ČR, 1997, s. 99 – 103.

Dle Z. Herzogové³⁰ je policejní etika autonomní disciplínou, která má svůj vlastní předmět zkoumání, který se utváří v kontextu s praktickými problémy policejní praxe. Zachovává si přitom vazbu na obecnou (filozofickou) etiku, od níž požaduje zdůvodnění morálních principů a norem, které přesahují smysl bezprostřední praxe. Na druhé straně je obecná etika vystavena nutnosti promýšlet, kriticky zhodnotit všeobecné pojmy jako norma, povinnost, odpovědnost, spravedlnost atd. mimo jiné též v konfrontaci s praktickými problémy policejní profese. Policejní etika má interdisciplinární charakter a je tvořena na základě dialogu sociální filozofie, obecné etiky, filozofie práva, kriminologie, sociologie, psychologie atd. a též v úzkém kontaktu s policejní praxí.

*„Policejní etika je soubor norem, které regulují chování a rozhodování policejních subjektů v nejrůznějších situacích z hlediska žádoucího chování, tj. z hlediska toho, co společnost od policie očekává.“*³¹ Policisté si musí být vědomi toho, že mají v rámci společnosti výjimečné postavení, které je zavazuje chovat se profesionálně, ovládat potřebné znalosti ke své činnosti a řídit se zásadami etického chování.

Obsahem policejní etiky jsou také základní hodnoty, kterými policie vyjadřuje, co je pro činnost policistů důležité, žádoucí a co je smyslem jejich práce. Dle Z. Herzogové³² patří k nejdůležitějším policejním hodnotám zejména:

❖ Lidský život

S lidským životem je úzce spojena důstojnost člověka. Každý člověk má právo, aby byla respektována a zachována jeho důstojnost a osobní čest. Zejména v případech, kdy musí policie zasáhnout a v rámci svých oprávnění např. omezit osobu na svobodě nebo provést osobní prohlídku, musí být toto právo dodrženo. Důstojnost člověka je pojem chráněný Listinou základních práv a svobod, mezinárodními smlouvami o lidských právech a představuje nejvyšší hodnotu policejní práce.

❖ Respekt k občanům

Policista se musí k občanům chovat s úctou a respektem, který vylučuje jakékoli projevy diskriminace. V jeho chování nesmí převládat nadřazenost a arogance. Práce s lidmi vyžaduje otevřenost k druhým a citlivost vůči jejich problémům.

³⁰ HERZOGOVI, Z. Policejní etika. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, s. 114.

³¹ NESVADBA, P. Jak dál v policejní etice?: (zamyšlení nad východisky). Bezpečnostní teorie a praxe. Policejní akademie ČR, 2007, č. 3, s. 50.

³² HERZOGOVI, Z. Policejní etika. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, s. 129 – 130.

❖ Bezúhonnost

Policista se musí vyvarovat takového chování, které by mohlo zpochybnit jeho bezúhonnost, a poškodit tak dobré jméno policie. Bezúhonnost je základem pro vytváření vztahů vzájemné důvěry mezi občany a policií.

❖ Zákony a ústava

Policista ctí, respektuje a dodržuje zákony, a úkoly jemu svěřené plní svědomitě a řádně.

❖ Sebezdokonalování

Policista je odpovědný za úroveň svého výkonu, proto musí neustále usilovat o osobní a profesionální růst.

❖ Odpovědnost

Policista má odpovědnost k policii, k policistům, ale také ke všem občanům ve společnosti. Musí si být vědom toho, že jakékoli jeho individuální morální selhání vrhne stín na celou policii a zneváží práci čestných policistů. Nízká důvěra občanů k práci policie snižuje jejich ochotu spolupracovat v boji s protiprávním jednáním.

❖ Spolupráce

Policisté se podílejí na týmové práci, která jim umožňuje kombinovat různé specializace, vědomosti, znalosti a styly práce k dosažení společných úspěchů.

❖ Řešení problémů společnosti

Policisté se aktivně zapojují do řešení problémů ve společnosti, cílem jejich činnosti je spolupráce s ostatními organizacemi na poli situační prevence kriminality.

❖ Sebehodnocení

Policisté jsou schopní, vzdělaní a humánní lidé, kteří vykonávají důležitou práci pro všechny občany ve společnosti. Tato práce jim dává smysl života a přináší uspokojení.

Cílem policejní etiky je, aby tyto hodnoty nezůstaly pouze v teoretické rovině jako seznam vyjmenovaných pojmů, ale aby se staly součástí vnitřního přesvědčení každého policisty.

V současné době je však policejní etika pojímána a v profesním vzdělávání policistů také většinou vyučována na základě etické **deontologie**. Pojem „deon“ povinnost a to, co se má, a „logos“ učení, věda; pochází z řečtiny a pojmenovává etiku, která se zabývá problematikou morální povinnosti. Z dostupných interpretací pojmu deontologie je patrné, že existují dva přístupy k jeho výkladu. Jeden přístup ztotožňuje deontologii s pojmem

profesní etika a druhý přístup zastává názor, že deontologie je souborem policejních věd, který v sobě zahrnuje transformované části různých odvětví, počínaje společenskými vědami, právem, lékařskými vědami a mnohými dalšími.³³

V přenesení na policejní činnost tak můžeme „*policejní deontologii definovat v užším smyslu jako nauku o povinnostech policie, v širším smyslu jako vědu o tom, jaká by měla policie být.*“³⁴ Toto vymezení deontologie však může omezit aplikaci policejní etiky pouze na striktní dodržování předepsaných mravních norem, a jak uvádí P. Nesvadba:³⁵ „*V praxi to často znamená její redukci:*

- a) *na seznámení s nároky obsaženými v Etickém kodexu Policie ČR a v mezinárodních deklaracích s ním spjatých,*
- b) *více či méně systematický „výtah“ morálních aspektů z celého spektra povinností, určených policistovi právně (Ústavou, Listinou základních práv a svobod, odpovídajícími zákony, nařízeními, rozkazy apod.).“*

Jak dále P. Nesvadba³⁶ uvádí: „*Deontologický aspekt policejní etiky nelze odtrhávat od aspektu axiologického, tzn. od rozvíjení problematiky morálních a mravních hodnot, řešení morálních dilemat, formulace morálních ctností apod. Jinak postrádá policejní etika hlubšího hodnotového zakotvení a zdůvodnění, v důsledku čehož je pak pěstována jako pouhý apel nadřízených na určitou konkrétní podobu jeho vnějšího chování a jednání!*“

Musíme si uvědomit, že eticky konat znamená „*soustavně pečovat o svoji duši (ve smyslu myšlení, prožívání, postojů, chování a jednání), kultivovat ji, rozvíjet schopnosti kritické sebereflexe i reflexe druhých.*“³⁷

³³ SEMRÁD, J. Několik poznámek k předmětu policejní deontologie. in BORSKÁ, I. za kol. Policejní deontologie (sborník ze semináře). Praha: Policejní akademie ČR, 1995, s. 8.

³⁴ RYBOVÁ, J. K vymezení pojmu policejní deontologie. in BORSKÁ, I. za kol. Policejní deontologie (sborník ze semináře). Praha: Policejní akademie ČR, 1995, s. 27.

³⁵ NESVADBA, P. Nad východisky a cíli policejní etiky. Měsíčník Policista. Ministerstvo vnitra, 2007, č. 7, s. 18 – 19.

³⁶ NESVADBA, P. Nad východisky a cíli policejní etiky. Měsíčník Policista. Ministerstvo vnitra, 2007, č. 7, s. 18 – 19.

³⁷ NESVADBA, P. Policejní etika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 153 – 154.

1.4. Dílčí závěr

Pojmy etika a morálka spolu vzájemně souvisí. Morálkou chápeme soubor způsobů jednání člověka, které bývá ovlivňováno zvyky, obyčeji a morálními hodnotami. Etika pak tyto způsoby jednání hodnotí na základě kritéria správnosti. Zatímco tedy morálka předkládá normy a je blíže konkrétním pravidlům, etika hledá společné základy tohoto jednání a popisuje, zda a za jakých podmínek je toto jednání s normami v souladu. Člověk si v průběhu svého života osvojuje mravní normy a hodnoty nejen proto, aby se choval podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, ale hlavně proto, aby věděl a uměl odlišit morálně správné jednání od takového, které společnost jako takové neuznává. Součástí tohoto vědomí by měla být i ta skutečnost, že každý člověk je samostatná a individuální bytost a to, co on považuje za morální, pro jiného už takovým být nemusí. Je nesporné, že lidské jednání a chování ovlivňuje celá řada faktorů, počínaje výchovou a vzděláním a konče ekonomickou, kulturní, sociální nebo politickou situací ve společnosti. Všechny tyto vlivy mohou mít zodpovědnost za osobní morální, nebo nemorální postoje a skutky. Proto je velmi důležité klást velký důraz nejen na výchovu a vzdělávání v oblasti etických norem, ale současně rozvíjet a podporovat u každého jedince také sebevýchovu a zdokonalování sebe sama. A to zejména proto, že se občas stáváme svědky toho, že se nemorální postoj vyplácí a mnohdy i stává předmětem obdivu, ba dokonce závisti okolí.

2. VZNIK ETICKÉHO KODEXU POLICIE ČR

Historie vzniku Etického kodexu Policie ČR spadá až do období „novodobé“ policie, založené na demokratických principech. Pro pochopení jeho funkce a zakotvení v policejní činnosti jsem se rozhodla provést stručný exkurz do dějin policie v kontextu vývoje její sociální role ve společnosti.

Dne 28. října 1918 byl vyhlášen zákon č. 11/1918, kterým došlo ke zřízení samostatného státu československého (dále jen „recepční zákon“). Tímto zákonem bylo uznáno Československo jako samostatný stát a zároveň, v zájmu pokojného přechodu, byl převzat dosavadní právní řád Rakouska-Uherska, včetně organizace státních úřadů. Výkon bezpečnostní služby byl od roku 1918 zajišťován četnictvem, státní policií a obecní policií. Základním útvarem, který se staral o bezpečnost, bylo četnictvo, jehož působnost byla po celém území státu mimo statutární města, ve kterých sloužila státní policie. Bezpečnost v obcích zajišťovala obecní policie a ta jako jediná nebyla zřizována a financována státem, ale příslušnou obcí nebo městem.³⁸

2.1. Historie policie od roku 1918 do současnosti

Při vzniku samostatného československého státu byla převzata na základě recepčního zákona i organizace rakouského četnictva. Četnictvo bylo jednotně vojensky organizované a plnilo na území Československa především represivní funkci. Hlavním úkolem bylo udržovat veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost.

Četníci byli postaveni na úroveň vojenským osobám a doba strávená v četnické službě jim byla počítána jako doba strávená ve vojenské službě. Do služeb četnictva mohl být přijat pouze uchazeč, který byl státním občanem Československé republiky, byl svobodný, bezúhonný, svéprávný a duševně způsobilý. Podmínkou byl věk nad 21 let (ale maximálně 35 let) a silné, zdravé tělo s přiměřenou výškou. Při přijetí byla vždy skládána služební přísaha, kterou se četník zavázal ke čtyřleté povinné službě.

Služba u četnictva byla mimořádně fyzicky i psychicky náročná a obsahovala řadu omezení na občanských právech jejich členů. Četníci neměli právo volit, nesměli se sdružovat v žádných politických stranách, a pokud se chtěli oženit, museli odsloužit

³⁸ MACEK, P. a L. UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918 – 1939). Praha: Police history, 1999, s. 9 – 20.

minimálně 4 roky ve výkonu služby Na druhou stranu, být četníkem znamenalo jistotu zaměstnání, příjmu a v té době i vysokou společenskou prestiž. Už v době četnictva existovaly instrukce žádoucího chování policistů (platné až do roku 1945):

- 1) *„Hlavními ctnostmi četníka je neúplatnost a pravdivost.*
- 2) *Tím se rozumí, že se četník nedá nejen penězi nebo dary podplatiti, nýbrž také se nedá ani příbuzenstvím nebo přátelstvím ani osobním odporem nebo náklonností, vůbec žádným vedlejším ohledem od plnění své povinnosti odvrátit a že učiní všechna služební udání jen dle pouhé pravdy.*
- 3) *Zvláště jest přísně zakázáno, aby četník přijal od některé strany ve spojitosti s výkonem služby dar, odměnu nebo pohoštění, byť i bylo nabídnuto za okolností naprosto nezávadných.“³⁹*

Recepčním zákonem byla také převzata organizace státní policie, jejíž výkon byl v té době velmi omezen a realizován pouze čtyřmi policejní úřady (Praha, Brno, Plzeň, Ostrava). Výkonnou složku každého státního policejního úřadu tvořil Sbor stráže bezpečnosti rozdělený na úsek uniformované a neuniformované stráže⁴⁰.

Vlivem změny politického uspořádání došlo v roce 1945 ke zrušení stávající policie i četnictva a byl vytvořen nový jednotný Sbor národní bezpečnosti (dále jen „SNB“). Činnost SNB byla vedena represivně a přísným vojenským způsobem, podřízeným imperativům jediné vládnoucí strany. Na policistech byla vyžadována bezvýhradná loajalita, poslušnost a také příslušnost ke komunistické straně. Policejní práce se zaměřovala na vyšetřování trestných činů a odhalování nepřátel režimu a její výkonnost byla měřena počtem odhalených a zadržených pachatelů. SNB byla zrušena revolučními změnami, které přinesly 17. listopadu 1989 pád komunistického režimu a budování státu na principu demokracie.

Vznik Policie ČR se datuje k 15. červenci 1991, kdy byl vydán zákon ČNR č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky. Zřízením Policie ČR nastala významná změna v sociální roli policie ve společnosti. Policie už není složkou hájící politickou stranu, ale jejím zájmem je budovat svou autoritu na dobrovolném uznání občanů ve společnosti.

³⁹ DLOUHÝ, M. "Zkorumpovaný policista je horší než všichni zločinci dohromady". Kriminalistický sborník. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 1998, č. 4, 67 - 68.

⁴⁰ DLOUHÝ, M. Ze starých paragrafů: Zákon o policii. Kriminalistický sborník. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 2009, č. 2, s. 52.

Od období svého vzniku prošla Policie ČR řadou organizačních a systémových změn, které měly velký význam pro její fungování a stanovení konkrétních cílů. Tu největší změnu představovala Reforma Policie ČR (dále jen „Reforma policie“)⁴¹ započatá v roce 2007 a postavená na deseti pilířích legislativních a organizačních opatření.

- I. Působnost a pravomoci Policie ČR – je vydán nový zákon o Policii ČR č. 273/2008 Sb. (dále jen „Zákon o Policii“), kterým jsou upravena některá oprávnění policistů. Dochází k „odpoutání“ od nepolicejních činností a je nastolen nový směr policejní práce „od represe k prevenci“.
- II. Územní členění a organizační struktura – cíl pilíře dokončen 1. ledna 2010 zřízením 14 krajských ředitelství policie dle 14 krajských státních samospráv.
- III. Ekonomické postavení – krajská ředitelství policie se stala organizačními složkami státu, které jsou samostatnými účetními jednotkami.
- IV. Vnější a vnitřní kontrola – zřízení Generální inspekce bezpečnostních sborů, jejíž činností je vyhledávat a odhalovat trestné činy policistů i zaměstnanců bezpečnostních sborů.
- V. Vzdělávání policistů – vytvoření systému vzdělávání zahrnující vstupní, celoživotní, jazykové i manažerské vzdělávání. Vzdělání je považováno za klíč k profesionalitě policistů.
- VI. Služební zákon – v roce 2007 dochází k očekávanému nabytí účinnosti zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru bezpečnostních sborů (dále jen „Zákon o služebním poměru“), který přináší důležité změny v právní úpravě služebního poměru policistů. Zcela nově je koncipována hierarchie služební hodnosti, na jejímž základě funguje kariérní systém obsazování služebních míst. Zákon také zpřísňuje režim služebního poměru a posiluje právní a sociální jistoty policistů. V souvislosti s personální stabilizací a doplnění chybějícího počtu policistů dochází v letech 2008–2009 k vyhlášení náborové kampaně.
- VII. Projekt P1000 – modernizace policejních služeben (tzv. otevřené recepce), zavádění nových a moderních informačních technologií.

⁴¹ LANGER, I. a O. MARTINŮ. Reforma Policie ČR: služba v nových podmínkách In: Policie České republiky.[online]. 2009 [cit. 2013-03-30].
Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/reforma-policie-cr-sluzba-v-novych-podminkach-191470.aspx>.

- VIII. Nová struktura neuniformované policie – odstranění duplicit ve služební činnosti policie.
- IX. Dost bylo papírů – vytvořena elektronizace trestního řízení.
- X. Debyrokratizace – plán snížení vysokého počtu interních předpisů, kterými je řízena činnost Policie ČR.

Ať již panují na Reformu policie rozličné názory, nelze ji odepřít důležitý význam pro vznik vzájemné spolupráce občanů a Policie ČR. Práce policistů se výrazně zorientovala na partnerství s orgány státní správy a s jednotlivými občany (Community policing) a díky Reformě policie dochází v Zákoně o Policii k ustanovení institutu úcty a respektu k občanům a je stanoven cíl, že „Policie slouží veřejnosti.“

2.2. Evropský kodex policejní etiky

Po roce 1989 započaly nejen v naší zemi, ale i v dalších státech střední a východní Evropy změny v politické a společenské sféře. Do popředí se v rámci demokratického smýšlení dostávají témata spojená s dodržováním, respektováním a ochraňováním základních lidských práv a začíná se hovořit o nové roli policie v demokratické společnosti. Diskuse vrcholí v roce 2001, kdy je doporučením Rady Evropy č. 10/2001 přijat Evropský kodex policejní etiky (dále jen „Evropský kodex“)⁴².

Již z doporučení, které dal Výbor ministrů Rady Evropy dne 19. září 2001 je patrné, že Evropský kodex navazuje na předchozí právní dokumenty, upravující práva a povinnosti policistů.

Prvním z těchto dokumentů je Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod, platná od roku 1953. Česká republika tento dokument ratifikovala v roce 1992. Ve svém obsahu zakotvuje práva nejen pro policisty, ale týká se všech občanů Evropského společenství, kterým zaručuje základní práva a svobody, zejména pak právo na život, právo na svobodu a bezpečnost, zákaz mučení, otroctví a nucených prací, zákaz diskriminace a zákaz trestu bez zákona. Součástí dokumentu je také opatření, kterým se zřizuje Evropský soud pro lidská práva.

⁴² DUFKOVÁ, I. a J. ZLÁMAL. Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky. Praha: Střední policejní škola MV, 2003, s. 8 – 45. Celý text Evropského kodexu, včetně doporučení Rady Evropy č. 10/2001 je zveřejněn v příloze I.

Dalším důležitým dokumentem je Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému zacházení či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1987. I k tomuto dokumentu přistoupila v roce 1996 Česká republika. Touto úmluvou je zřízen Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, který prostřednictvím návštěv zjišťuje, jak je zacházeno s osobami zbavenými svobody s cílem posílit v případě nezbytnosti ochranu těchto osob před výše uvedeným jednáním.

Dokument Deklarace o policii je považován za první faktický pokus vymezit základní principy policejní etiky. Obsah deklarace byl přijat rezolucí Rady Evropy č. 690/1979 a je pramenem a zdrojem pro odpovědi, které se týkají otázek etických povinností policistů v demokratické společnosti. Dle deklarace musí být policista bezúhonný, neúplatný a svou práci musí vykonávat důstojně, zbaven úmyslu podlehnout korupci. Jen takový policista, který jedná v souladu s touto deklarací, má právo na skutečnou morální podporu společnosti.⁴³

Evropský kodex vychází z výše uvedených dokumentů, ale svým obsahem postihuje mnohem širší spektrum oblastí, které jsou vyjádřeny v souborech 7 zásad:

- I. Cíle policie – hlavním cílem policie je dodržování zákonů, udržování veřejného pořádku, ochrana a respektování základních osobních práv a svobod, odhalování a prevence kriminality, poskytování pomoci a služba veřejnosti.
- II. Právní základ policie v právním státě – policie je veřejným orgánem, který musí být ustanoven zákonem. Činnost policie musí být legální a legislativa upravující postavení a působnost policie musí být jasná a přístupná široké veřejnosti.
- III. Policie a systém trestního soudnictví – policie nesmí plnit funkci soudu a nemá ani pravomoc jeho činnost kontrolovat. Nezávislost a nestrannost soudu musí plně respektovat.
- IV. Organizační struktura policie – policie musí být organizovaná způsobem, který bude podporovat dobré vztahy s veřejností a vzájemnou spoluprací; k tomu musí vytvářet účinná opatření, rozvíjející profesní etiku policie, prevenci a boj proti korupci.
- V. Směrnice pro činnost policie – policisté musí svou činnost vykonávat v souladu s právy občanů na život v demokratické společnosti.

⁴³ FRYŠTÁK, M. Kodex policejní etiky. Kriminalistika. Ministerstvo vnitra ČR, 2004, č. 1, 42 – 50.

- VI. Zodpovědnost a kontrola policie – policie se má zodpovídat státu, občanům a jejich představitelům. Státní kontrola má být rozdělena mezi legislativní, výkonnou a soudní moc. V případě stížností na policii musí být zajištěn nestranný postup vyšetřování.
- VII. Výzkum a mezinárodní spolupráce – policie má podporovat mezinárodní spolupráci v oblasti policejní etiky a problematiky lidských práv.

2.3. Etický kodex Policie ČR

K vydání prvního Etického kodexu Policie ČR došlo v roce 2005. Přijetí samotné úvahy o schválení tohoto dokumentu předcházel projekt EFQM (Evropské nadace pro řízení kvality), který vznikl v roce 2001 a zaváděl mimo jiné nové metody součinnosti policie a veřejnosti, založené na aktivní spolupráci a zlepšení vzájemných vztahů. Kritériem posílení vzájemné spolupráce se stala potřeba zavedení etických pravidel a firemní kultury uvnitř policie, která by hlavní myšlenky projektu EFQM ještě podpořila.

Ačkoli byl Etický kodex Policie ČR od svého prvního vydání několikrát novelizován, myšlenka ukotvení základních hodnot a principů policejní práce zde uvedených stále zůstává. V současné době je Etický kodex Policie ČR vydán rozkazem policejního prezidenta č. 154/2001, o profesní etice Policie ČR. Rozkazem byla také ustanovena Etická komise Policie ČR, která vykonává funkci poradního orgánu policejního prezidenta a působí především v otázkách implementace policejní etiky do činnosti policie a systému vzdělávání.

Etický kodex Policie ČR je tematicky rozčleněn do pěti částí, jejichž výčet uzavírá příslib že: *„Každý příslušník Policie ČR, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie ČR, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.“*

Úkoly a povinnosti policistů jsou vymezeny v právních normách, v Etickém kodexu Policie ČR lze nalézt jejich přímou konkretizaci z etického hlediska, tj. z hlediska správného a žádoucího chování. Obsahem Etického kodexu Policie ČR jsou morální nároky, které jsou na činnost policisty kladeny, a způsoby chování, které od něj policie i veřejnost očekává.

1. Cílem Policie ČR je

- a) chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,
- b) prosazovat zákonnost,
- c) chránit práva a svobody osob,
- d) preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,
- e) usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

V první části Etického kodexu Policie ČR jsou uvedeny základní cíle, které jsou pro Policii ČR zásadní a vyjadřují její sociální roli ve společnosti. Policie není jen represivní složkou, ale jejím základním cílem je také působit preventivně proti jakékoli protiprávní činnosti a chránit práva všech občanů společnosti.

2. Základními hodnotami Policie ČR jsou

- a) *profesionalita*, kterou rozumíme komplexní vybavenost policisty (tělesná, psychická, vědomostní, sociální i etická), zaručující jeho schopnost zvládnout povinnosti a úkoly, které jsou na něj kladeny,
- b) *nestrannost*, čímž je zaručen stejný a rovnocenný přístup ke všem službám a pomoci, kterou poskytuje Policie ČR, a zachování objektivity, která je předpokladem pro budování důvěry v činnost policie,
- c) *odpovědnost* je součástí každodenní služební činnosti, k níž je policista vázán nejen právními normami, ale také svobodou svého rozhodování založenou na „principu volného uvážení“; policista si musí být vědom osobní odpovědnosti za své činy nejen vůči nadřízeným, ale také vůči celé společnosti,
- d) *ohleduplnost* je přímo vymezena výkladem Etického kodexu Policie ČR (uveden v příloze III.) jako neemocionální, profesionální, nestranné a rozhodné vystupování především v situacích, kdy je zasahováno do lidských práv a svobod. Jde tedy o konkrétní jednání policisty vedené s ohledem na situaci, emotivnost a chování postižených osob,
- e) *bezúhonnost* je celkovým morálním profilem policisty, který v sobě zahrnuje čestnost a poctivost jak ve službě, tak i v soukromém životě policisty.

Ve třetí a čtvrté části Etického kodexu Policie ČR jsou uvedeny závazky Policie ČR jak vůči společnosti, tak vůči policistům navzájem. Těmito závazky jsou myšleny zejména povinnosti, které Policie ČR v rámci své činnosti plní s ohledem na své stanovené cíle.

V poslední, páté části Etického kodexu Policie ČR jsou uvedeny dvě důležité podmínky přístupu policistů ke své činnosti. Zprvč musí policista „nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon“ a zadruhé se musí „chovat bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentoval Policii ČR svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.“ Ke splnění podmínek je nezbytné, aby byl policista s cíli svého povolání srozuměn a přijal je jako samozřejmou součást svého profesního života u Policie ČR.

Pokud bych se zabývala potřebou a důležitostmi Etického kodexu Policie ČR pro činnost policistů, musela bych přiznat, že ani „seznam“ s výčtem správného a žádoucího chování nemůže být pro všechny policisty všemocný. „V podniku nelze vyhlásit novou stupnici hodnot a zásad a očekávat, že ji lidé hned a s nadšením přijmou a začnou se podle ní řídit. Musí být nejprve přesvědčeni, že nové hodnoty a zásady jsou platné, závažné a respektované a že neohrozí jejich postavení v organizaci.“⁴⁴

2.4. Etický kodex a etika v systému vzdělávání policistů

Je nepochybné, že v současné společnosti je integrace policejní etiky do činnosti a vzdělávání policistů více než nutná. Požadavky, které jsou kladeny na osobnost policisty, se neustále zvyšují, narůstá jejich množství, rozličnost i náročnost. Jak uvádí Z. Herzogová⁴⁵: „Klíčovou součástí policejního vzdělávání je pochopení role policie v současné společnosti. Všichni policisté si musejí být vědomi toho, že ať už pracují sami nebo v týmu s ostatními policisty, jsou osobně odpovědni za své jednání nejenom svému nadřízenému, svému oddělení, ale celé společnosti, které slouží.“

Tak, jak se měnila role policie ve společnosti, měnil se i systém policejního vzdělávání. V období před rokem 1989 byla policie zastoupena zejména policisty s nižším vzděláním a ti, kteří si chtěli své vzdělání doplnit, nabízel tehdejší režim možnost studia v policejních školách. Policistům, u kterých byl předpoklad kariérního růstu (personální rezerva), bylo nabízeno i vysokoškolské studium (např. na Vysoké škole SNB, která vznikla v roce 1974 a od 1. ledna 1993 je zřízena jako PA ČR). Také Základní odborná příprava (dále jen „ZOP“), kterou jsou policisté povinni absolvovat po nástupu do služebního poměru, prošla za dobu své existence rozsáhlým vývojem. Obsah ZOP reflektoval poptávku společnosti po

⁴⁴ HUŇÁT, A. Etika a PČR pohledem z venku. Praha, 2006. prezentace z přednášky.

⁴⁵ HERZOGOVA, Z. Policejní etika. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, s. 132.

nových policistech, což se odráželo především v jeho osnovách a délce, která se z původních 15 měsíců v 90. letech snížila v roce 2008 až na tristní hranici 9 měsíců.

V současnosti je systém policejního vzdělávání řízen Odborem bezpečnostního výzkumu a policejního vzdělávání Ministerstva vnitra ČR v úzké spolupráci s Odborem personálním Policejního prezidia ČR. Jeho prvky jsou přímo provázány se Zákonem o služebním poměru (§ 19 a 45) a zahrnují např. kvalifikační přípravu, studium k získání dalšího odborného požadavku, služební přípravu, přípravu na služební zkoušku a manažerské vzdělávání. Plněním úkolů jsou pověřeny tyto vzdělávací instituce:

- ❖ Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra pro kriminální policii se sídlem v Opatovicích nad Labem, jejíž součástí je Školní účelové zařízení Ministerstva vnitra Praha Ruzyně (dále jen „VPŠ MV pro KP“),
- ❖ Vyšší policejní škola a střední policejní škola Ministerstva vnitra v Holešově a její detašované pracoviště v Brně (dále jen „VPŠ a SPŠ MV Holešov“),
- ❖ Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Praze a její detašované pracoviště v Jihlavě (dále jen „VPŠ MV Praha“) ⁴⁶,
- ❖ Policejní akademie České republiky,
- ❖ Školní policejní střediska (dále jen „ŠPS“) v rámci krajských ředitelství policie.

Reformou policie došlo k vytvoření koncepce vzdělávání, která reagovala na stanovený „zákaznický princip policejní práce“ a protikorupční Strategii vlády České republiky, schválené pro období 2006–2011. Koncepce byla přijata v roce 2008 a je postavena na zcela novém filozofickém pojetí vzdělávání, stanovující níže uvedené cíle:

- ❖ policejní práce musí být vždy službou občanovi, prioritou je uspokojení občanských potřeb,
- ❖ policista musí být vysoce profesionální, kvalifikovaný, motivovaný a musí disponovat vysokým etickým standardem, který od něj společnost očekává a právem vyžaduje,

⁴⁶ Do konce roku 2012 zajišťovalo policejní vzdělávání celkem 6 škol se statutem Vyšší policejní škola MV. Od 1. ledna 2013 došlo na základě opatření Ministra vnitra č. 121/2012 ke zrušení organizačních složek ŠÚZ Praha Ruzyně, VPŠ MV Brno a VPŠ MV Jihlava a jejich přiřazením ke zbývajícím policejním školám. Současně došlo ke změně názvu VPŠ MV Pardubice na VPŠ MV pro kriminální policii.

- ❖ vzdělávání musí být založeno na kompetenčním přístupu, tj. každý vzdělávací program musí být vytvořen na základě profilu absolventa, který bude přesně definovat, jakými kompetencemi (znalostmi, dovednostmi i postoji) má být policista vybaven,
- ❖ každý policista je osobně zodpovědný za svou odbornou připravenost k výkonu služby.⁴⁷

Výuku policejní etiky lze v tomto pojetí vzdělávání rozdělit do čtyř úrovní:

- a) kvalifikační příprava policistů,
- b) další vzdělávací aktivity,
- c) mezinárodní kurzy,
- d) projekty.

Ad a) Kvalifikační příprava policistů

Kvalifikační přípravu policistů zajišťuje v první řadě ZOP, která je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Účelem studia v ZOP je osvojení důležitých a pro policejní službu nezbytných kompetencí, které jsou klíčem k profesionálnímu a zodpovědnému plnění služebních povinností policistů. V teoretické části ZOP je výuka etiky součástí předmětu Komunikace a policejní etika a je jí věnována jedna vyučovací hodina týdně. Výuka je zaměřena na význam psychologie v policejní práci, sociální komunikaci, verbální i neverbální komunikaci a zásady diferencovaného přístupu k rozdílným lidem ve společnosti (např. kontakt s cizinci, s osobami s postižením, komunikace se seniory). V rámci výuky jsou policisté seznámeni s hodnotami policejní práce, s Etickým kodexem Policie ČR a druhy korupčního jednání. Etice je věnována také pozornost v právu, psychologii nebo kriminalistice. Úkolem ZOP je předat teoretické i praktické znalosti a dovednosti k výkonu služební činnosti policistů a vzbudit zájem „policejních nováčků“ o profesi, kterou si zvolili. V navazující praktické části ZOP pak dochází k prohlubování a aplikování získaných teoretických znalostí. Nedílnou součástí ZOP je třídní Kurz analýzy transakcí, věnovaný mezilidské komunikaci.

Dále sem můžeme zařadit vyšší odborné vzdělávání, realizované na Vyšších policejních školách MV a studium na Policejní akademii České republiky (dále jen „PA ČR“), zastřešující vzdělání v bakalářském, magisterském i v doktorandském studiu. V rámci

⁴⁷ Reforma Policie České republiky aneb Pomáhat a chránit. Praha: CEVRO Institut, 2012, s. 186.

PA ČR je zřízena Fakulta bezpečnostně právní a Fakulta bezpečnostního managementu. Obě fakulty se v rámci svých vzdělávacích programů zabývají policejní etikou, Etickým kodexem Policie ČR i tématy z oblasti korupčního jednání policistů (např. v předmětu profesní etika, filozofie, forenzní psychologie). Součástí PA ČR je možnost celoživotního vzdělávání, probíhající formou krátkodobých i dlouhodobých kurzů určených pro jedince z řad Policie ČR. Mezi uskutečňované kurzy, které se zaměřují na vzdělávání v oblasti etiky, patří např. Komunikace s veřejností, Manažerské vzdělávání, Domácí násilí, Psychologická podpora výslechu mládeže, Moc a nemoc médií, Korupční jednání a možnosti prevence.⁴⁸

Kvalifikační příprava rovněž zahrnuje specializační kurzy, zaměřené na jednotlivé policejní činnosti s ohledem na výuku etických principů práce, např.

- ❖ Služba kriminální policie a vyšetřování – Kurz operativně pátrací činnosti obsahuje témata týkající se odhalování a vyšetřování korupčního jednání.
- ❖ Služba dopravní policie – Kurz pro dálniční oddělení a Kurz pro inspektory dopravních nehod je mj. zaměřen na správné profesní jednání policistů v provozu na pozemních komunikacích.
- ❖ Odbor vnitřní kontroly – obsahem kurzu pro kontrolní pracovníky policie jsou otázky etiky policejní práce a boj proti korupčnímu jednání. Kurz pro pracovníky pověřených kontrolou ekonomických činností se zaměřuje zejména na protikorupční opatření při zadávání veřejných zakázek.

Ad b) Další vzdělávací aktivity

Součástí dalších vzdělávacích aktivit jsou realizace kurzů a instrukčně metodických zaměstnání, obsahujících okruhy z oblasti policejní etiky. Ráda bych upozornila na kurz Jednání v korupčních situacích, který vznikl v rámci ŠPS Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje (dále jen „KŘP Jmk“) a je svou formou a rozsahem využití ojedinělou vzdělávací aktivitou v rámci systému policejního vzdělávání. Obsah kurzu reaguje na aktuální vzdělávací potřeby v oblasti korupce a poskytuje návody k jednání v korupčně rizikových situacích. Kurz je určen všem policistům a v současné době je součástí pravidelného školení bezpečnosti práce a je s úspěchem realizován také jako povinná část praktické části ZOP pro všechny nově nastupující policisty.

⁴⁸ Výroční zpráva za rok 2011. In: Policejní akademie ČR. [online]. 2011 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: http://www.polac.cz/dokument/vyr_11.pdf.

Ad c) Mezinárodní kurzy

Obsahem mezinárodní spolupráce jsou zejména systémová řešení zaměřená na rizika, která vyplývají z analýz bezpečnostní a korupční situace v České republice a v Evropské unii. Mezi organizace zajišťující mezinárodní vzdělávání patří CEPOL (European Police College) a MEPA (Mittleuropaische Polizeiakademie). Kurzy probíhají formou seminářů, speciálních výcviků a výměnných studijních pobytů.⁴⁹

Ad d) Projekty

Mezi projekty, které jsou zaměřeny na problematiku etiky ve vzdělávání, řadíme dlouhodobé vzdělávací strategie jednotlivých vzdělávacích středisek. Zde bych se zmínila o Středisku pro výchovu k lidským právům zřízeném na VPŠ MV Praha. Cílem střediska je poskytovat obsahovou a metodologickou podporu pro profesní vzdělávání policistů v otázce lidských práv, profesní etiky a komunikace s občany, včetně spolupráce s minoritními skupinami obyvatelstva. K naplnění tohoto cíle jsou tvořeny výukové materiály (např. informační brožury, semináře a také multimediální informační zdroje – videa, mluvená slova, obrázky, grafy), kterými jsou doplňovány stávající materiály edukačního procesu policistů v rámci Policie ČR.

2.5. Dílčí závěr

Probíhající změny státního uspořádání v uplynulých letech ovlivnily také vývoj poslání policie ve společnosti. Z policie zaměřené výhradně na represivní činnost, dodržování absolutní kázně a vojenské poslušnosti se pomalu po roce 1989 stává organizace otevřená veřejnosti. Tento záměr dostává konkrétní podobu v roce 2008 vydáním nového Zákona o Policii, kterým jsou mezi základními úkoly policie vymezeny i důležité etické principy. Do roku 2005, než vyšel Etický kodex Policie ČR, nahrazovaly jeho funkci zejména zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, a zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR. Situace ve společnosti, zkušenosti a praxe však ukázaly, že pro vytvoření aktivní spolupráce s občany a návrat přirozené důvěry v činnost policie je vydání normy, která by vymezila základní etická pravidla a hodnoty policejní práce, nesmírně důležité, aktuální a opodstatněné. V průběhu zavádění Etického kodexu Policie ČR do praxe bylo nutné zajistit, aby se s jeho textem mohl seznámit každý policista a aby hodnoty a cíle,

⁴⁹ Mezinárodní spolupráce v policejním vzdělávání. In: Policie České republiky [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/mezinarodni-spoluprace-v-policejnim-vzdelavani-36.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

kteřé Policie ČR považuje za zásadní, znala také veřejná společnost. K tomuto účelu byla zavedena určitá opatření, která se užívají dodnes. V první řadě je s Etickým kodexem Policie ČR seznámen každý policista, který nastupuje k Policii ČR. Text Etického kodexu Policie ČR je součástí dokumentace, kterou policista podepisuje současně s rozhodnutím o přijetí první den nástupu do služebního poměru, a následně je s jeho obsahem seznámen v rámci ZOP. Obsah Etického kodexu Policie ČR je zmiňován na středních a vyšších policejních školách MV a jsou s ním seznamováni také studenti PA ČR. V neposlední řadě je text Etického kodexu Policie ČR vyvěšen na služebnách policie a na místech dostupných veřejnosti (např. recepcích policie).

Vydáním Etického kodexu se Policie ČR zařadila mezi organizace, které mají velký zájem sdílet společné hodnoty a principy své práce jak uvnitř organizace, tak i mimo ni. Zveřejněním textu Etického kodexu Policie ČR dává policie najevo, že občan může od policisty očekávat jakousi „nadstavbu“ či „přidanou hodnotu“ k oprávněnému jednání, které se předpokládá, a na druhou stranu policista musí očekávat, že pokud se bude chovat jinak, než v souladu s těmito principy, je takové jednání neodpustitelné.

3. SLUŽEBNÍ POMĚR PŘÍSLUŠNÍKA POLICIE ČR

V úvodu kapitoly si dovoluji upozornit, že v podkapitolách 3.1., 3.2. a 3.3. záměrně užívám pojmu příslušník namísto pojmu policisty. Uvedené části vychází především ze Zákona o služebním poměru, který jasně definuje rozdíly mezi žadatelem o služební poměr a policistou, který je již ve služebním poměru „zaměstnán“; proto bych ráda, vzhledem k obsahu této části, uvedené definice zachovala. Současně si dovoluji vysvětlit výrazy, o kterých bude v podkapitolách dále pojednáno:

- ❖ uchazeč – žadatel o přijetí do služebního poměru,
- ❖ příslušník – zaměstnanec ve služebním poměru (policista),
- ❖ služební funkcionář – funkcionář, jemuž je svěřena pravomoc jednat a rozhodovat ve věcech služebního poměru příslušníků,
- ❖ vedoucí příslušník – přímý nadřízený policisty,
- ❖ služební poměr – právní vztah, v němž příslušník vykonává službu pro stát,
- ❖ služební místo – totožné s pojmem funkce.

Služební poměr je specifický zaměstnanecký vztah, ve kterém příslušníci vykonávají veřejnou státní službu.⁵⁰

3.1. Vznik služebního poměru

Dle Zákona o služebním poměru může být do služebního poměru přijat státní občan České republiky, který

a) o přijetí písemně požádá

Písemná žádost o přijetí do služebního poměru je nezbytným předpokladem zahájení přijímacího řízení do služebního poměru.

b) je starší 18 let

Způsobilost k právním úkonům a současně také příslušnost ke státnímu občanství dokládá uchazeč dokladem totožnosti.

⁵⁰ HENDRYCH, D. Správní právo. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 495 – 497.

c) je bezúhonný

Za bezúhonného se považuje uchazeč, který nebyl pravomocně odsouzen. Při posuzování bezúhonnosti se nepřihlíží k zahlázení odsouzení nebo k rozhodnutí prezidenta republiky, v jehož důsledku se na občana hledí, jako by odsouzen nebyl.⁵¹ Osvědčení o bezúhonnosti je dokladováno opisem z evidence Rejstříku trestů,⁵² o který je Policie ČR oprávněna si zažádat. Bezúhonnost je také ověřována v evidencích vedených Ministerstvem vnitra ČR, v evidencích orgánů veřejné správy a v součinnosti s místně příslušným policejním útvarům je prováděna prověrka uchazeče v místě jeho trvalého bydliště ke zjištění jeho „pověsti“.

d) splňuje minimální stupeň vzdělání stanovený pro služební místo

Pro každou služební hodnost je stanoven minimální stupeň vzdělání. Nejvyšší stupeň vzdělání je střední s maturitní zkouškou.

e) je zdravotně způsobilý k výkonu služby

Zdravotní způsobilost je posuzována rezortním lékařem závodní preventivní péče.

f) je osobnostně způsobilý k výkonu služby

Osobnostní způsobilost posuzuje psycholog psychologického pracoviště Policie ČR.

g) je fyzicky způsobilý k výkonu služby

Fyzická způsobilost je ověřována formou testu tělesné zdatnosti.

h) je plně způsobilý k právním úkonům

Způsobilost uchazeče se řídí zvláštním právním předpisem.⁵³

i) není členem politické strany nebo politického hnutí

Vychází z principu apolitičnosti⁵⁴ policie.

j) nevykonává živnostenskou nebo jinou výdělečnou činnost

Příslušník ve služebním poměru nesmí vykonávat jinou výdělečnou činnost mimo tu, která je výslovně stanovena jako povolená.⁵⁵

⁵¹ TOMEK, P. Vliv amnestie prezidenta republiky na rozhodnutí ve věcech služebního poměru. Měsíčník Policista. Ministerstvo vnitra ČR, 2013, č. 2, s. 13.

⁵² Oproti výpisu z evidence Rejstříku trestů, obsahuje opis i údaje o zahlázených trestech.

⁵³ § 7 – 10 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, v platném znění.

⁵⁴ DANICS, Š. Vybrané problémy z politologie. Praha: Policejní akademie České republiky, 2000, s. 49.

⁵⁵ Zákaz výdělečné činnosti se nevztahuje např. na veřejně prospěšné činnosti sociálního, výchovného, zdravotního, sportovního nebo záchranného charakteru, na drobný prodej přebytků z vlastního pěstování ovoce, zeleniny a z vlastního chovu hospodářských zvířat, na správu vlastního majetku, na činnost znalce a tlumočnicka, na publikační, uměleckou, vědeckou, pedagogickou a přednáškovou činnost.

Všechny podmínky pro přijetí do služebního poměru musí být uchazečem splněny současně. Po splnění všech zákonných předpokladů rozhoduje o přijetí do služebního poměru služební funkcionář, který vydá písemné rozhodnutí o přijetí do služebního poměru. Den nástupu do služebního poměru je prováděn formou slavnostního aktu, v jehož průběhu je příslušník seznámen se zněním Etického kodexu Policie ČR a složí služební slib, jehož písemné znění stvrdí svým podpisem.

Do služebního poměru je příslušník zařazen na dobu určitou v délce trvání tří let. Stanovení doby určité pro první přijetí uchazeče vychází z předpokladu, že je potřebné určitě období, po které si bezpečnostní sbor ověří, zda je příslušník dostatečně způsobilý k výkonu služby, k čemuž je také prováděno jeho pravidelné služební hodnocení.

3.2. Nástupní příprava policistů

Po úspěšném vykonání přijímacího řízení a přijetí do služebního poměru je příslušník povinen absolvovat ZOP. Tato povinnost se vztahuje na všechny nově přijaté příslušníky.

Jak již bylo uvedeno v části 2.4. Etický kodex a etika v systému vzdělávání policistů, v současné době probíhá výuka ZOP v šesti resp. ve třech pracovištích Ministerstva vnitra ČR; ve VPŠ MV pro KP, VPŠ a SPŠ MV Holešov a VPŠ MV Praha.

ZOP je prováděna formou denního studia a je rozdělena na dvě části, z nichž každá se orientuje na určitý okruh témat.

- I. Část teoretická je rozčleněna do čtyř tematických okruhů, v kterých má příslušník získat potřebné teoretické znalosti z oblasti postavení jedince v demokratickém státě a jeho organizaci, znalosti z právních základů činnosti policie, ze služebních zákroků a z užívaných metod a činností na základních útvarech Policie ČR. Délka teoretické části je rozlišena dle služebního zaměření a dosaženého vzdělání příslušníka, jak bude uvedeno dále.
- II. Část praktická, tj. řízená praxe, se uskutečňuje ve ŠPS příslušného krajského ředitelství policie a probíhá ve dvou samostatných blocích.
 1. Část praxe je nástupní příprava, kterou příslušník absolvuje první měsíc po přijetí do služebního poměru. Cílem této části je osvojení základních pravidel chování a vystupování v Policii ČR, služební a ústrojová kázeň a kondiční a střelecká příprava, která je předpokladem k nošení služební zbraně a pokračováním do teoretické části ZOP.

2. Část praxe, tj. závěrečná část ZOP, probíhá následně po ukončení teoretické části a je zaměřena na praktické využití získaných znalostí a dovedností z předchozích částí.

Standardní délka ZOP činí devět měsíců, z čehož teoretická část je šestiměsíční a je určena pro příslušníky, kteří mají ukončené středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou.

Pro příslušníky s vysokoškolským vzděláním je doba teoretické části ZOP zkrácená poměrně k tomu, v jakém oboru svého vzdělání dosáhli. Pro vysokoškolské vzdělání právního směru činí délka ZOP deset týdnů, pro vysokoškolské vzdělání jiného než právního směru je délka ZOP dvanáct týdnů. Praktická část ZOP obvykle probíhá obdobným způsobem jako u středoškolsky vzdělaných příslušníků.

Teoretickou část ZOP uzavírá příslušník vykonáním závěrečné zkoušky, jejíž součástí je písemný didaktický test, ústní a praktická zkouška.

Ukončením ZOP ale nástupní profesní příprava příslušníka nekončí. Od okamžiku přijetí do služebního poměru je příslušník zařazen na služební místo na dobu určitou, tj. na tři roky. Podmínkou pro zařazení do služebního poměru na dobu neurčitou je úspěšné splnění služební zkoušky, kterou může příslušník vykonat nejdříve šest měsíců a nejpozději měsíc před uplynutím doby, na kterou je zařazen na dobu určitou. Služební zkouškou jsou ověřovány znalosti a dovednosti získané v ZOP a z dosavadní služební činnosti příslušníka. Vznik služebního poměru na dobu neurčitou je vázán také na dodržení podmínky, že podle závěru služebního hodnocení dosahuje příslušník alespoň dobrých výsledků ve výkonu služby.

3.3. Služební příjem a další zaměstnanecké výhody

System odměňování⁵⁶ příslušníků Policie ČR zahrnuje:

- a) peněžní odměny přímé – služební příjem a jeho součástí,
- b) peněžní odměny nepřímé – zaměstnanecké výhody.

⁵⁶ TOMŠÍK, P. a J. DUDA. Řízení lidských zdrojů. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011, s. 183.

Ad a) Peněžní odměny přímé – služební příjem a jeho součásti

Pro každé služební místo v Policii ČR je stanovena konkrétní služební hodnota a požadovaný minimální stupeň vzdělání příslušníka, jehož splnění je pro zařazení na toto služební místo bezpodmínečné. Charakteristika služebních míst je stanovena s ohledem na aspekt komplexnosti činnosti, zodpovědnosti a obtížnosti služby.⁵⁷ Od této charakteristiky se pak odvíjí i výše základního tarifu a dalších nárokových součástí služebního příjmu, který plní v systému odměňování následující funkce:

- a) funkci stimulační – výše služebního příjmu je určována s přihlédnutím k množství a kvalitě vykonané služby; příslušník by měl být pozitivně stimulován k dosahování co nejlepších výsledků ve výkonu služby,
- b) funkci kompenzační – která představuje určitou náhradu rizik a nevýhod spočívající v povaze služebního poměru nebo prostředí, ve kterém probíhá výkon služby příslušníka; povahu takové kompenzace může mít např. zvláštní (rizikový) příplatek nebo základní tarif zvýšený o 10 %,
- c) funkci sociální – tím je pravidelné poskytování finančních prostředků k uspokojování životních potřeb příslušníka; v praxi to znamená, že je služební příjem poskytován v pravidelných intervalech a formou peněžitého plnění.

Služební příjem příslušníka tvoří tyto složky:

- 1) základní tarif,
- 2) příplatek za vedení,
- 3) příplatek za službu v zahraničí,
- 4) zvláštní příplatek,
- 5) služební příjem za službu přesčas,
- 6) osobní příplatek,
- 7) odměna.

Ad 1) Základní tarif je hlavní a můžeme říci i nejdůležitější složkou služebního příjmu. Výše základního tarifu je stanovena nařízením vlády⁵⁸ a je závislá na tarifní třídě a tarifním stupni, ve kterém je příslušník zařazen. Pro stanovení tarifního stupně je významná doba

⁵⁷ Nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech, v platném znění.

⁵⁸ Nařízení vlády č. 454/2012 Sb., kterým se stanoví stupnice základních tarifů pro příslušníky bezpečnostních sborů pro rok 2013.

započitatelné praxe⁵⁹ příslušníka. Příslušník, který vykonává službu ve dvousměnném, třísměnném nebo nepřetržitém režimu služby, má nárok na základní tarif zvýšený o 10 %.

Ad 2) Příplatek za vedení je částkou, která je poskytována vedoucím příslušníkům dle náročnosti jejich řídicí činnosti.

Ad 3) Příplatek za službu v zahraničí je omezen pro příslušníky, kteří jsou zařazeni do zálohy činné a jsou vysláni ke službě do zahraničí.

Ad 4) Zvláštní příplatek je částka, která je poskytována příslušníkovi za splnění určitých podmínek činnosti v náročných podmínkách služby. Jeho výše je stanovena podle psychické a fyzické zátěže a odráží míru rizika na zastávaném služebním místě.

Ad 5) Služební příjem za službu přesčas je částka, kterou je policistovi kompenzována doba služby, jenž vykonal nad základní dobu služby v týdnu mimo rámec plánovaných směn.

Ad 6) Osobní příplatek umožňuje služebnímu funkcionáři ocenit výsledky služební činnosti příslušníka až do výše 60 % jeho základního tarifu.

Ad 7) Odměna slouží k ocenění splnění mimořádného služebního úkolu. V systému odměňování je možné příslušníkovi také udělit kázeňskou odměnu, kterou je písemná pochvala, udělení služební medaile nebo peněžitý (příp. věcný) dar. Kázeňské odměny podněcují příslušníka k další kvalitní práci a jsou určitým duševním stimulem (zejména udělení služební medaile) podporujícím hrdost příslušníka na své povolání.

Ad b) Peněžní odměny nepřímé – zaměstnanecké výhody

- ❖ základní doba služby v týdnu – činí 37,5 hodiny týdně; přestávka na jídlo a odpočinek je v rozsahu 30 minut a nezapočítává se doby služby,
- ❖ délka dovolené – příslušník má nárok na šest týdnů dovolené v kalendářním roce,
- ❖ náhrada cestovních výdajů – příslušník má nárok na náhradu cestovních výdajů v případě vyslání na služební cestu, studijní pobyt nebo ozdravný pobyt,

⁵⁹ Započitatelnou praxí jsou získané odborné zkušenosti, které příslušník vykonal před nástupem do služebního poměru, se zřetelem na její využitelnost na služebním místě, které bude zastávat. V průběhu služebního poměru se do započitatelné praxe dále přičítá doba skutečného výkonu služby, vyjma období, kdy je příslušník zařazen do neplacené zálohy, je na mateřské nebo rodičovské dovolené nad rámec stanovený zákonem, tj. déle jak 3 roky a doba, ve které je příslušník zproštěn výkonu služby.

- ❖ poskytnutí služebního volna s náhradou mzdy, např. v případě dárcovství krve, účasti ve státní sportovní soutěži, výkonu činnosti vychovatele, instruktora atd.
- ❖ ozdravný pobyt – příslušník, jehož služební poměr trvá alespoň 15 let, má nárok na ozdravný pobyt v délce 14 dnů v kalendářním roce; ozdravný pobyt se uskutečňuje formou lázeňské péče nebo formou tělesných rehabilitačních aktivit,
- ❖ odchodné – příslušník, který ukončil služební poměr a tento služební poměr trval alespoň šest let, má nárok na odchodné ve výši jednoho měsíčního služebního příjmu; za každý další odsloužený rok se výměra zvyšuje o 1/3 tohoto příjmu, přičemž nejvyšší výměra odchodného činí šestinásobek měsíčního služebního příjmu,
- ❖ výsluhový příspěvek – příslušník, který byl ve služebním poměru alespoň 15 let, má nárok na výsluhový příspěvek, který činí 20 % měsíčního hrubého služebního příjmu; výše výměry příspěvku se poměrně zvyšuje za každý odsloužený rok a může činit až 50 % měsíčního služebního příjmu.

S potřebou další sociální péče o příslušníky má každé krajské ředitelství policie zřízen fond kulturních a sociálních potřeb (dále jen „FKSP“), z kterého je možné příslušníkům poskytovat např. příspěvky na dovolenou, na penzijní nebo životní pojištění, půjčky na bytové účely atp. V poslední době dochází k postupné redukci výše i druhů příspěvků, poskytovaných prostřednictvím FKSP.

3.4. Specifikum policejní práce – základní povinnosti policisty

Policie ČR je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor s jasně vymezenou hierarchií vztahů nadřazenosti a podřízenosti. Policii ČR tvoří policejní prezidium, útvary s celostátní působností a 14 krajských ředitelství policie, jejichž územní obvody jsou shodné s územní samosprávou České republiky. V čele Policie ČR stojí policejní prezident, který její činnost řídí a organizuje, přičemž je za své jednání odpovědný Ministru vnitra ČR.

Činnost Policie ČR je vymezena Zákonem o policii, který stanovuje, že: *„Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.“*

Policie ČR je orgánem státní moci, který plní v demokratickém právním státě důležité role:

- a) role ochranná – při své činnosti je policie povinna chránit oprávněné zájmy všech občanů státu,
- b) role sankční – při své činnosti je policie oprávněna sankcionovat takové jednání, které je v rozporu s právním řádem státu,
- c) role reprezentační – policie by měla důstojně plnit roli „prvního kontaktního státního orgánu,“ jenž vyplývá ze samotné podstaty policejní práce, která má povahu terénní práce,
- d) role preventivní – policie by se neměla zaměřovat pouze na restriktivní složku své činnosti, ale měla by také působit v oblasti prevence a osvěty.⁶⁰

Úkoly policie vykonávají policisté, jejichž činnost obsahuje řadu povinností, které můžeme rozdělit do dvou skupin:

1. povinnosti, které vyplývají z právních norem a vnitřních nařízení policie, které stanovují jednotlivé kompetence a pravomoci policisty a v případě jejich porušení existuje hrozba sankce,
2. povinnosti, které jsou předpokladem pro splnění úkolů, jež jsou dány těmito normami. Jedná se zejména o soustavu mravních, morálních a etických norem, jejichž porušení je veřejně odsouzeno a snižuje autoritu celé Policie ČR.⁶¹

Policisté vystupují jako představitelé výkonné státní moci, a musí tedy ve své činnosti postupovat v mezích, které jim ukládá zákon. Úkolem policie jakožto orgánu veřejné správy je ochraňovat zájmy a práva jedinců ve společnosti, dbát na veřejný pořádek a odhalovat a vyšetřovat protiprávní jednání. Policie však nesmí vystupovat pouze jako nadřazený orgán plnící represivní funkci. Důležitou činností, jež vyplývá i z její preventivní role, je protiprávnímu jednání předcházet a snažit se pozitivní spoluprací s veřejností budovat důvěru a úctu ke svému poslání.

K povinnostem svěřeným státem a vymezeným Zákonem o policii má policie, oproti jiným státním institucím, řadu specifických oprávnění.

⁶⁰ BUDILOVÁ, L. a T. HIRT. Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR. Praha: Člověk v tísní - společnost při ČT, 2005, s. 7 - 8

⁶¹ KUČERA M. Vztah deontologie a morálky – důležitý fenomén ovlivňující práci policejních a bezpečnostních složek státního mechanismu. in BORSKÁ, I. a kol. Policejní deontologie (sborník ze semináře). Praha: Policejní akademie ČR, 1995, s. 51 – 52.

- ❖ Oprávnění omezit osobu na svobodě, a to i za použití pout.
- ❖ Oprávnění odejmout věc nebo zbraň, hrozí-li nebezpečí, že jí bude užito k násilí.
- ❖ Oprávnění vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí, jestliže věc, ke které je potřeba provést nezbytné úkony, nesnese odkladu nebo je potřeba odvrátit závažné nebezpečí.
- ❖ Oprávnění zastavit vozidlo a provést jeho prohlídku.
- ❖ Oprávnění vykázat osobu ze společného obydlí, u které lze předpokládat, že se dopustí útoku ohrožujícího zdraví nebo život na osobě obývající toto společného obydlí.
- ❖ Oprávnění použít donucovací prostředky⁶² k ochraně své osoby, jiné osoby, majetku nebo k ochraně veřejného pořádku.

Výše uvedené je jen stručný výčet oprávnění, která dávají policistům mimořádnou moc. Moc zasáhnout do práv a svobod občanů, které jsou jim zaručené Listinou základních práv a svobod. Je nadmíru důležité, aby policista nejen ovládal zákon, kterým se má řídit, ale i způsob, jak těchto oprávnění užít a nezpůsobit na právech občanů nepřiměřenou újmu.

3.5. Dílčí závěr

Služební poměr policisty je specifický zaměstnanecký vztah, který se zakládá ke státu, přičemž jménem státu jedná a rozhoduje ve věcech služebního poměru bezpečnostní sbor, v němž je policista zařazen. Vznik služebního poměru není dvoustranným projevem vůle účastníků, jak je tomu např. u pracovně právního vztahu dle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ale je realizován rozhodnutím služebního funkcionáře. I tento vztah však předpokládá souhlas policisty. Tímto souhlasem je písemná žádost občana, která je tak jednou ze zákonných podmínek přijetí do služebního poměru. O přijetí do služebního poměru může požádat kterýkoli občan České republiky, který však musí v průběhu přijímacího řízení prokázat, že je způsobilý k výkonu služby. Po splnění těchto podmínek rozhoduje o konkrétním přijetí, nebo nepřijetí vždy služební funkcionář s personální pravomocí.

⁶² Podle § 52 Zákona o Policii jsou donucovacími prostředky např. hmaty, chvaty, údery a kopy, obušek, slzotvorný nebo elektrický prostředek, zastavovací pás, vytlačování vozidlem, hrozba namířenou zbraní, varovný výstřel, pouta a použití služebního psa.

Každý policista, který je přijat do služebního poměru má povinnost absolvovat ZOP, která má v rámci profesního vzdělávání stěžejní funkci. Rozšiřuje právní vědomí policisty, určuje jeho povinnosti a stanovuje oprávnění k provádění služebních zákroků. Současně rozvíjí jeho sociální kompetence, postoje a započíná pocit sounáležitosti s „institucí“, jejíž hlavním cílem je „*Pomáhat a chránit*“.

V demokratickém státě má policie nezaměnitelné postavení. Její příslušníci jsou nositeli výkonné státní moci s řadou specifických povinností a oprávnění a ve své každodenní činnosti jsou vystaveni neustálému rozhodování. Každá situace, ve které se policista ocitne, je svým způsobem jedinečná, a to jak z pohledu závažnosti, tak z pohledu osob, kterých se tato situace týká. Policista se však vždy musí rozhodnout nestranně a nesmí moc, která mu byla svěřena, využít ve svůj vlastní prospěch. Vzhledem k tomu je nepřijatelné, aby byl do služebního poměru přijat každý občan, který o přijetí požádá. Z tohoto důvodu jsou pro přijetí do služebního poměru stanovena kritéria, která představují zájem bezpečnostního sboru, resp. státu, přijímat do služby pouze takové uchazeče, kteří disponují potřebným vzděláním, psychickou, fyzickou a zdravotní odolností a zejména morální vyspělostí, která umožní policistovi správně posoudit situaci, ve které se bude ve výkonu své profesní činnosti nacházet, a přijmout tak adekvátní postup a opatření. Na druhou stranu jsou tyto mimořádné požadavky a nároky na osobu policisty hodnoceny rozsáhlým systémem odměňování a zaměstnaneckými a sociálními výhodami, na které má policista nárok v průběhu i po skončení služebního poměru, čímž se tento specifický zaměstnanecký vztah výrazně odlišuje od jiných pracovních vztahů.

4. APLIKACE ETICKÉHO KODEXU POLICIE ČR V PRAXI

Vztah občanů k Policii ČR je od roku 1989 poznamenán řadou negativních faktorů, spojených s nárůstem kriminality, právním chaosem a zasahováním politických vlivů do činnosti policie, které mají velký význam na hodnocení práce a důvěry občanů v policii. Negativní pohled občanů na Policii ČR je ovlivňován také případy profesního selhávání policistů, které jsou velmi bouřlivě interpretovány ve sdělovacích prostředcích a poškozují pověst celé Policie ČR. V následující kapitole se proto zaměřím na možné příčiny takového selhávání a možnosti, jak jim předcházet a upevňovat etické a profesionální chování policistů.

4.1. Vybrané příklady neetického chování policistů

Policie ČR je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor zabezpečující veřejný pořádek ve společnosti, který patří s bezmála 39 000 policisty (a 9 000 zaměstnanci) k největším zaměstnavatelským institucím našeho státu. Úkoly a povinnosti policistů vychází z právních norem, avšak jejich sociální role ve společnosti jim ve výkonu služební činnosti, ale i mimo ni, předepisuje rozsáhlé morální povinnosti a naprostou odpovědnost za následky svého jednání. Policisté jsou z titulu své funkce povinni právo nejen chránit a dohlížet na jeho plnění, ale jejich zákonnou a morální povinností je právo především osobně dodržovat. Ovšem samotná existence zákonů, pokynů, nařízení a bohužel ani Etického kodexu Policie ČR není schopna zaručit, že nebude ze strany policistů docházet k porušování stanovených zásad a pravidel.

Na neetické chování a jednání policistů můžeme pohlížet ze dvou stran. Nejprve se zaměřím na chování, které vychází z porušení služební povinnosti, ale nejde o trestný čin nebo přestupek. Jednání, kterým policista poruší služební povinnost, může mít různou povahu, avšak vždy se musí jednat o povinnost, která příslušníkovi vyplývá ze služebního poměru a je vůči němu uplatňovaná zákonem, v tomto případě zejména Zákonem o policii a Zákonem o služebním poměru, a vnitřním služebním předpisem, rozkazem nebo pokynem vedoucího příslušníka. Níže uvedené příklady porušení služební povinnosti jsem se pokusila porovnat s ustanovením Etického kodexu Policie ČR.

V současné době je velmi diskutovaným tématem porušování základních lidských práv a vztah občanů k menšinám. Bohužel se tato problematika nevyhýbá ani policii. V případě, kdy policista vystupuje proti občanům národnostních menšin arogantně, rasisticky a často pod vlivem prvního dojmu nebo etiketizace, dopouští se porušení několika právních ustanovení, v čele s porušením lidských práv zaručených Listinou základních práv a svobod. Policie ČR je bezpečnostní složkou, jejíž činnost se musí vždy opírat o právní normy, které zaručují všem občanům stejná práva založená na principu rovnosti všech, bez ohledu na jejich etnickou, rasovou, národnostní nebo náboženskou příslušnost. Policisté musí při výkonu své činnosti k uvedeným skupinám zachovávat neutrální stanovisko, a naplňovat tak základní hodnoty a závazky své činnosti stanovené v Etickém kodexu Policie ČR, čímž je *„uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony“*. Dalším příkladem porušení zásady rovnosti vycházející opět z Etického kodexu Policie ČR může být situace, ve které policista úmyslně jedná tendenčně vůči osobám s jinou sexuální orientací, bezdomovcům nebo osobám závislých na návykových látkách.

S výše uvedeným také souvisí porušování respektování lidské důstojnosti, tělesné integrity zatýkaných nebo předváděných osob a osob omezených na svobodě. Zákon o Policii v § 24 jasně stanoví, že *„osoba omezená na svobodě nesmí být podrobena mučení nebo krutému, nelidskému anebo ponižujícímu zacházení a nesmí s ní být zacházeno takovým způsobem, který nerespektuje lidskou důstojnost. Policista, který se stane svědkem takového zacházení, má povinnost přijmout opatření k zamezení takovému zacházení a oznámit je bezodkladně svému nadřízenému“*. Následující ustanovení až do § 33 vymezují základní práva, která osobám omezených na svobodě náleží. Etickým kodexem Policie ČR se policie zavazuje, že bude *„nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií ČR na osobní svobodě“*. Příkladem porušení povinnosti policisty z etického hlediska může být nejen porušení výše uvedeného závazku, ale také netečnost při splnění povinnosti *„oznámit bezodkladně svému nadřízenému“*, že byl svědkem neoprávněného zacházení, což může úzce souviset s negativní loajalitou mezi policisty, o které bude pojednáno v následující podkapitole.

K velmi závažným porušením služebních povinností a etického chování dochází často v případech, ve kterých se policista chová ve službě k občanům hrubě, arogantně či dokonce vulgárně a dává najevo své mocenské postavení. Také nedbalost v úpravě zevnějšku (ústrojová kázeň), kouření ve službě, požívání alkoholických nebo jiných návykových látek a tykání osobám, s kterými dochází policista ve výkonu své činnosti do styku, patří mezi vážné nedostatky, jejichž uplatňování dokáže velmi citelně narušit důvěru mezi policií a veřejností. Policista si musí být vědom skutečnosti, že všechny kontakty s veřejností a vzájemná komunikace je vždy svým způsobem výjimečná, pro občana neobvyklá a často doprovázená nervozitou, stresem a v případech, kdy se občan nachází v nějaké extrémní životní situaci, také velmi emotivní. Občan očekává od policisty radu, pomoc, empatii a určitou míru porozumění. Nelidským a přísně mocenským přístupem porušuje policista nejen základní pravidla slušnosti a zdvořilosti, ale provinuje se proti základnímu závazku Etického kodexu Policie ČR *„chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost“*.

V předchozích kapitolách bylo několikrát poznamenáno, že policista je oprávněn ve své služební činnosti, v zájmu prosazování zákonnosti a udržování veřejného pořádku, použít také donucovací prostředky. Jejich použití musí být vždy v mezích stanovených zákonem, avšak to, zda se policista rozhodne toto přímé donucení užít, nebo ne, v jaké formě a s jakou intenzitou, vždy záleží na jeho osobním rozhodnutí vycházejícím z principu volného uvážení. Policista je oprávněn použít donucovací prostředky v případě, kdy je to nezbytné k překonání odporu nebo útoku osoby, proti níž zakročuje, a umožní to dosáhnout účel, kterým je tento zákrok sledován. Vždy je však třeba důkladně zvážit, zda již vyčerpal všechny ostatní metody, kterými bylo možné nastalou konfliktní situaci vyřešit. Porušením tohoto oprávnění bývá nejčastěji nevhodné nebo nepřiměřené užití přímého donucení, často vyvolané v dojmu „reciprocity“ ze strany občana, proti němuž je zákrok uplatňován. I přesto, že se občan chová k policistovi hrubě, vulgárně, případně jej napadá a uráží, policista musí vždy zakročit zákonným způsobem a v souladu se závazkem Etického kodexu Policie ČR, který stanoví *„používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně ani ponižujícím způsobem“*.

Služební poměr policisty je zaměstnaneckým vztahem, který velkou měrou zasahuje také do soukromého života policisty. Policista je povinen chovat se a jednat i v době mimo službu tak, aby svým jednáním neohrožoval dobrou pověst svou ani policie. Jakékoli jednání v soukromí, které je v rozporu s obecně zažitou představou o morálním kreditu policisty a má vliv na jeho pověst a bezúhonnost, vždy představuje obrovskou ránu pro důvěryhodnost celé policie. Občan bude jen těžko pociťovat důvěru k policii, jejichž představitelé vystupují v soukromí často pod vlivem hluboké opilosti, jsou vulgární a vyvolávají konflikty, podílí se na domácím násilí, mají rodinné nebo sousedské rozpory a nedokážou si poradit s výchovnými problémy svých dětí. Policista také nesmí svého služebního postavení využívat pro svůj soukromý prospěch. Příkladem může být např. situace, v které policista odmítá zaplatit prokazatelnou úhradu v podniku, k personálu se chová vulgárně a arogantně a ve své činnosti se ještě prokazuje služebním průkazem. Takové jednání se naprosto vymyká požadavku na osobní a profesionální jednání policisty, které je v Etickém kodexu Policie ČR vymezeno požadavkem „*chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentoval Policii ČR svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.*“

Aplikace Etického kodexu Policie ČR ovšem nepůsobí pouze ve vztahu policie a občan, ale je směřována i dovnitř samotné policie. Policii ČR tvoří několik tisíc policistů, jejichž činnost je vzájemně provázána a ke splnění svého poslání tvoří jeden velký tým. V každém pracovním prostředí jistě vzniká určitá rivalita, vzájemné poměrování a závist, ale vážné rozpory uvnitř pracovního kolektivu vytváří dysfunkční pracovní prostředí, které se dříve nebo později musí odrazit na jeho výkonnosti. Takovým neetickým chováním nemusí být pouze arogance, nadřazenost a nerovné zacházení nadřízeného vůči svým podřízeným, ale velmi vážným a extrémním případem je šikana, resp. mobbing a bossing. Mobbingem označujeme nejružnější formy, kterými je policistovi „znenpříjemňován život“ na pracovišti. Můžeme sem zařadit verbální útoky na osobu policisty ve formě pomluv, zesměšňování, provádění schválností zasahujících do jeho služebního výkonu, které se postupně stupňuje a může vrcholit i vyhrožováním fyzického násilí (u žen také sexuálním obtěžováním). Mobbing nejsou jen občasné neshody a konflikty na pracovišti, ale je to systematické poškozování osobnosti policisty, které se objevuje alespoň jednou týdně po dobu minimálně šesti měsíců.⁶³ Bossingem pak označujeme psychickou šikanu, které se na

⁶³ BLÁHA, J. a Z. DYTRT. Manažerská etika. Praha: Management Press, 2003, s. 126

osobě policisty dopouští vedoucí příslušník. Výše uvedené jednání a chování uvnitř policie je v rozporu s Etickým kodexem Policie ČR, který stanovuje policistům povinnost „*dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoli formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny.*“

Zjištěné případy profesního pochybení jsou policistům vytýkány ústně nebo se zohledňují ve služebním hodnocení. Závažnější porušení služební povinnosti jsou však projednávány dle příslušných ustanovení Zákona o služebním poměru jako kázeňský přestupek. Některé z nich se mohou zdát méně závažné a možná i akceptovatelné formy neetického chování policisty, ale je třeba si vždy uvědomit, že k nim většinou dochází ve vztahu k občanům, na veřejnosti, často s velkým zájmem médií a i taková porušení snižují hodnoty policejní práce.

Druhým a mnohem vážnějším problémem neetického chování jsou přestupky a trestné činy páchané policisty. K páchání přestupků dochází nejčastěji v souvislosti s řízením motorového vozidla v průběhu služby i mimo ni a lze říci, že tato porušení patří mezi ta nejčastější. Mezi takové přestupky řadíme zejména nesprávné parkování, překročení dovolené rychlosti, ale také způsobení dopravní nehody a řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Poslední z uvedených příkladů může být kvalifikován jako trestný čin posuzovaný dle ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Tou nejdiskutovanější a vysoce společensky škodlivou trestnou činností policistů je korupce. Korupce není jen závažným problémem v policii, ale jedná se o celospolečenský, velice nebezpečný sociálně patologický jev, při kterém dochází k výraznému narušení sociálních a mezilidských vztahů a má tragické důsledky na ekonomickou, politickou ale i morální a výchovnou situaci ve společnosti. V rámci aplikace Etického kodexu Policie ČR je korupce zahrnuta jako jedna z nejvážnějších a naprosto neodpustitelných porušení hodnot policejní etiky, neboť závazkem policie vůči společnosti je „*zásadně odmítat jakékoli korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie ČR, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby.*“ Policisté nejsou apriori zkorumpovaní, ale vzhledem k rozsahu úkolů, povinností a k tomu přidělených oprávnění mohou být zkorumpovatelní. Jádrem jejich činnosti je možnost zasahovat do práv a svobod občanů, jejich práce je základem pro

rozhodování v trestním a správním řízení a na úseku bezpečnosti a plynulosti silničního provozu mají pravomoc rozhodnout o udělení sankce. To vše jsou atributy moci, které mohou umožnit policistovi využít své pravomoci k dosažení svého soukromého zájmu a nadřadit jej nad zájem veřejný.

Korupcí v policii rozumíme nezákonnou činnost policisty, který zneužije svého postavení a své autority k dosažení nějaké výhody, služby nebo zisku pro sebe nebo jinou osobu. Z hlediska úmyslu jednatelů můžeme korupci rozdělit na situační a strukturální.⁶⁴ Situační korupce se většinou dopouští policisté náhodně, k neznámým osobám v neočekávaných nebo nahodilých situacích. Takovým příkladem může být přijímání různých darů, protislužeb, pohoštění, ale také drobné krádeže nebo zatajení nalezení věci související s protiprávní činností. Často se do takové korupční situace dostávají také policisté, kteří řeší dopravní přestupek nebo dopravní nehodu.

Naopak strukturální korupcí je úmyslné, plánovité a déletrvající protiprávní jednání, často organizované i s osobami mimo policii. Příkladem tohoto druhu korupce mohou být nezákonné aktivity policistů, kteří úmyslně, za finanční nebo jinak zvýhodňující plnění, manipulují s dokumentací přestupku nebo trestného činu nebo úmyslně nevydávají pokutové bloky, ale vyžadují plnění za prominutí přestupku nebo změnu právní kvalifikace přestupku. Poslední dobou je často zmiňován obchod s informacemi z policejních evidencí a úmyslné vedení případů tzv. „do ztracena“, za které jsou policisty většinou požadovány vysoké finanční částky.

4.2. Možné motivace a příčiny neetického chování policistů

Od dob vzniku Policie ČR probíhají v rámci její organizace neustálé změny a každá změna s sebou nese i určitá negativa, která ovlivňují celkové klima uvnitř policie. Od roku 1992 se na postu ministra vnitra vystřídal již 10 ministrů, na postu policejního prezidenta jen o jednoho méně. Každý vrcholný představitel si stanovuje svou vlastní, novou koncepci, jak zlepšit práci policie, a určuje způsob, jak toho dosáhnout. To je tedy několik koncepcí, představujících řadu nových legislativních úprav, pokynů, a tím i změn ve služební činnosti policie. Mohlo by se zdát, že tyto změny nemají příliš velký vliv na chování a jednání policistů, ale opak je pravdou. Neustálé reorganizace negativně působí na osobní

⁶⁴ BÍLEK, I. Protikorupční opatření v Policii ČR - minimalizace korupčních rizik při služební činnosti policistů. Kriminologický sborník. Kriminologický ústav Praha Policie ČR, 2012, č. 2, 52 - 55.

i kariérní jistotu policistů. Před rokem 1990 měli policisté rozsáhlé pravomoci, autoritu, ale i nadprůměrné platy a vysoký sociální statut, který přispíval k tomu, že se mohli naplno věnovat své práci, bez obavy o svou životní existenci. Policie tvořila jakousi velkou rodinu, která se o své členy patřičně starala. Noví policisté měli možnost po nástupu do služby získat služební byt ze státní výstavby, své dovolené většinou trávili společně v rezortních rekreačních zařízeních, k dispozici měli také řadu zdravotnických a sportovních institucí. Systém sociálních výhod umožňoval rychle zasáhnout v případě, že se policista dostal do finančních, zdravotních nebo psychických problémů. To vše je však minulostí. Bytová výstavba již dávno neexistuje, rekreačních zařízení se policie postupně „zbavuje“ a příspěvky z FKSP jsou rok co rok redukovány. K tomu ani nepřispívá hodnocení ze strany občanů. Z policistů, kteří měli poměrně vysoký společenský statut, se stávají v očích veřejnosti ti, kteří svou činností občany spíše obtěžují.

Změnit pohled občanů na práci policie chtěla také Reforma policie. Jejím cílem bylo proměnit Policii ČR na moderní policejní sbor prostřednictvím komplexu navržených deseti pilířů, které by zajistily k činnosti policie ty nejlepší legislativní, technické i ekonomické podmínky. Jakkoli se některé cíle podařily, bohužel ne všechny představovaly pro Policii ČR převážná pozitiva. Reforma policie znamenala razantní zásah do již tak napnutých personálních stavů policie. V souvislosti s nabytím účinnosti nového Zákona o služebním poměru k 1. lednu 2007 (ke schválení došlo již v roce 2003) využila řada policistů jeho přechodného ustanovení a rozhodla se odejít ze služebního poměru za stávajících výhodnějších podmínek výplaty výsluhového příspěvku. Z početního stavu 47 000 policistů v roce 2005 došlo odchodem starších a zkušených policistů do konce roku 2008 k poklesu o 5 000 policistů. Policie ČR na tuto situaci musela neprodleně reagovat. V roce 2008 a následně i další rok vyhlásila masivní náborovou kampaň, která měla urychleně tyto tristní personální stavy doplnit. Kampaň byla zaměřena zejména na mladé uchazeče se středoškolským vzděláním a díky ní se podařilo do roku 2008 přijmout více než 3 000 nových policistů. Problémem kampaně byl ale způsob jejího provedení. Policie ČR, poháněná potřebou rychlé personální stabilizace, doplněná o značnou mediální subvenci, přijímala téměř všechny, kteří splnili zákonem stanovené podmínky. Z výběru těch nejlepších uchazečů, založeném zejména na kvalitativních předpokladech, se tak za jediný rok stal nábor s převažujícím kvantitativním hlediskem. Jsem přesvědčena, že i to je důvod, proč se stále více setkáváme s neetickým chováním u policistů. Dostupné statistické

údaje uvádějí⁶⁵, že z velké části mají na nevhodném a dokonce i kriminálním chování podíl zejména mladí a nezkušení policisté. Řada z nich, motivovaná pro práci u policie finančním a mocenským aspektem, si s sebou přináší řadu návyků, postojů a názorů, které jsou sice typické pro průměrný občanský postoj ve společnosti, ale nejsou shodné s žádanou morálkou u policie. K situaci nepřispívá ani zkrácení doby ZOP. Výuka správného chování v duchu policejní etiky je v rámci teoretické části ZOP zredukována do takové míry, že témata věnovaná korupci, nestrannosti v jednání a obecně vhodné komunikaci, která byla dříve rozložena do delšího časového úseku, jsou nyní probrána během jedné vyučovací hodiny týdně. Z tohoto důvodu nelze očekávat, že se za tak krátkou dobu podaří případné nevhodné postoje pozitivně ovlivnit a rozvinout v mladém policistovi tak potřebné schopnosti a dovednosti spočívající v etické citlivosti vůči životu, profesi policisty a ztotožnit ho s etickými principy a hodnotami policejní práce.

Reforma policie však přinesla zásadní změny i pro policisty, kteří se rozhodli ve služebním poměru zůstat. Zákon o služebním poměru měl policistům zajistit stabilitu služebních příjmů, avšak vlivem snižování objemu finančních prostředků ze státního rozpočtu na platy policistů došlo ke snížení základního tarifu o 10 % a úpravě výše rizikového příplatku. Snížení platů o několik tisíc se dotklo všech policistů, ale citelně ho pocítili zejména ti s nižšími služebními příjmy, tj. policisté zařazení na výkonných útvarech policie („na ulici“). A právě na těchto policistech a jejich profesionalitě velmi záleží. Služební příjem policisty je v drtivé míře hlavním činitelem určující jeho životní úroveň. Jeho pokles až na hranici rizika existenčních problémů může představovat výrazný korupční faktor. A nová, moderní doba přináší také nové problémy – případy insolvence a osobních bankrotů policistů.

Od policistů se očekává profesionální výkon a řádné a odpovědné plnění úkolů. Toho však nelze dosáhnout bez osobního zaujetí k práci a pozitivního vztahu ke službě. Odpovídající platové ohodnocení je sice významným motivačním faktorem, ale ne jediným. Chování a jednání policistů je také ve velké míře ovlivňováno policejní kulturou a systémem vztahů uvnitř policie. Policejní prostředí je v jistých ohledech specifické. Policisté tvoří jakousi uzavřenou sociální skupinu, jejíž členové mají tendenci myslet a chovat se podobným způsobem nejen ve služební činnosti, ale i v soukromém životě. Značná část policistů udržuje přátelské vztahy a setkává se i ve svém volném čase. Z důvodů neustálých

⁶⁵ SALVET, L. *Kriminalita policistů České republiky*. Praha: Linde Praha, 2011, s. 34–36.

reorganizací, rušení a zřizování útvarů a změn v řídicích kompetencích lze pozorovat, že narůstá nedůvěra vůči vedení policie a prohlubuje se vzájemná pospolitost „těch ostatních“. To také může vést k velmi závažnému neetickému chování, čímž je negativní loajalita mezi policisty, která se projevuje ve vzájemné toleranci neetického chování a jednání policistů. I v případech, že policista s takovým chováním nesouhlasí či jej dokonce zavrhuje, se často rozhodne o něm mlčet. Důvodem může být obava o narušení vzájemných vztahů uvnitř skupiny nebo vlastní sobecká představa „jak já tobě, tak ty jednou mně“, která má však mnohem závažnější důsledky.

Vznik neprofesionálního chování policistů ovlivňuje také styl řízení a způsob jednání nadřízených pracovníků. Práce policistů je sama o sobě mimořádně náročná, přinášející obrovské riziko a řadu nebezpečných situací nebo prožitků, s kterými se musí policisté neustále vyrovnávat. Neprofesionální a často arogantní jednání ze strany nadřízených, neúcta ke služebně starším a mnohdy mnohem profesně zdatnějším policistům jenom zvyšuje pocit zbytečnosti, nedocenění a vytváří pole pro vznik profesních konfliktů. Častá absence horizontálních, ale i vertikálních komunikačních kanálů tuto situaci jen zhoršuje. Mnozí policisté si pak své problémy přenášejí i do soukromého života, kde se mohou stát problémovými manželi, rodiči nebo sousedy, a počínají vývoj záporných emocí ovlivňujících jejich chování. Tyto emoce si pak mnohdy přenášejí zpět do služby, a ocitají se tak v začarovaném kruhu vedoucím dříve nebo později k psychickému nebo fyzickému selhání.

Ať už mohou být vnitřní nebo vnější motivy neetického chování jakékoli, vždy záleží na osobnosti policisty a jeho psychosociálních a charakterových vlastnostech, které určují jeho osobnost a rozvíjí sociální kompetence. Existence profesních, resp. morálních norem má velký význam pro doporučení žádoucího způsobu, avšak vždy záleží na tom, jaký postoj k nim policista zaujme. Pokud bude jejich význam zpochybňovat nebo dokonce odmítat, nelze očekávat, že se bude podle nich řídit.

Profesní selhání policisty nepředstavuje negativní důsledky jen pro něj osobně, ale jistou měrou zasáhne i jeho rodinu a zejména pracovní kolektiv, v kterém je zařazen. Jeho pochybení může negativně ovlivnit hodnocení celé skupiny, může dojít k narušení pracovních i osobních vztahů, což má ve většině případů dopad na celkové snížení pracovní výkonnosti. Nemalou měrou se na výkonnosti kolektivu bude podílet také

zvýšená kontrolní činnost ze strany nadřízených, která povede k vnitřní nejistotě a demotivaci ostatních policistů.

4.3. Návrhy a doporučení k posílení a upevnění etiky policejní práce

Domnívám se, že ani sebedokonalejší preventivní nebo represivní opatření zřejmě nedokážou zcela zamezit tomu, aby nedocházelo k profesnímu selhávání policistů, které se mohou odvíjet od celé řady faktorů zmíněných v předchozí podkapitole. Dá se ovšem říci, že tyto faktory lze pozitivně ovlivňovat určitým komplexním systémem, zahrnující precizní výběr nových policistů, jejich profesní a celoživotní vzdělávání a zejména pozitivní motivaci k výkonu činnosti každého policisty. To vše jsou předpoklady, kterými je možné případy profesního selhání policistů alespoň minimalizovat.

V první řadě je důležité zaměřit se na důkladný výběr nových policistů, neboť tito nezkušení a často velmi mladí policisté, bývají často označováni nejrizikovější skupinou neprofesionálního a neetického chování v policii. Policie ČR má jako jedna z mála organizací v naší zemi podmínky výběru svých zaměstnanců (policistů) stanovené zákonem. Ten vymezuje konkrétní fyzické, psychické a zdravotní předpoklady vzniku služebního poměru, ale i přesto policii zůstává dostatečný prostor k tomu, vybírat do svých řad jen ty nejlepší uchazeče. Je naprosto nevhodné podléhat snaze zaplnit volná služební místa co nejrychleji kterýmkoli uchazečem, jenž splní požadovaná kritéria vzniku služebního poměru, tak, jak je to aplikováno doposud. Profese policisty je výběrové a v mnoha ohledech specifické povolání, které vyžaduje mnohem vyšší než jen zákonem požadované předpoklady. Přijímací řízení k Policii ČR je rozděleno do několika etap, kterými každého uchazeče provází příslušný personalista, plnící v rámci celého přijímacího řízení důležitou úlohu. Je první osobou, která přichází s uchazečem do osobního kontaktu, seznamuje jej s podmínkami přijetí a provádí s ním informační pohovor cílený na získání co největšího množství informací o jeho osobě. Je důležité, aby tímto personalistou byl vysoce kvalifikovaný pracovník, s dostatečnou praxí v oblasti řízení lidských zdrojů a disponoval alespoň základními psychologickými dovednostmi, které mu umožní již v první fázi pohovoru s uchazečem odhadnout jeho negativní stránky osobnostmi. Práce personalisty je podstatná i v tom, že získané informace o uchazeči jsou předkládány služebnímu funkcionáři, který na základě dosažených výsledků přijímacího řízení a projevené osobní aktivity uchazeče, rozhoduje o jeho konečném přijetí do služebního poměru. Přestože má Policie ČR v současné době naplněné personální stavy a nové

policisty přijímá jen ve velmi omezeném množství, nadále jsou aplikovány způsoby náborového řízení z období Reformy policie. Pohovory s uchazeči, kterými jsou zjišťovány jejich komunikační dovednosti, způsob vystupování a míra pochopení sdělených informací, jsou v současné době prováděny hromadně s více jedinci najednou a informační pohovor tak ztrácí svůj základní smysl odhadnout možný negativní a pasivní způsob vystupování, který může být pro práci u policie nežádoucí. Jsem přesvědčena, že by bylo vhodné tento systém neosobních pohovorů změnit a důsledně pracovat s každým uchazečem zvlášť a hluboce vnímat jeho chování a vyjadřování v průběhu celého přijímacího řízení.

Další slabou stránkou přijímacího řízení se jeví způsob provádění testů osobnostní způsobilosti, které se zaměřují na „vyloučení nejhorších uchazečů“ namísto „výběru těch nejlepších“, neboť Zákon o služebním poměru pouze rozlišuje, zda uchazeč splnil či nesplnil zadaná kritéria. Psychologické vyšetření je prováděno kombinací několika testových metod (osobnosti, inteligence, integrity), které jsou doplněny zkoumáním životopisu a provedením standardizovaného pohovoru s psychologem. V rámci tohoto vyšetření lze posuzovat integritu osobnosti, odolnost v zátěži, rozhodnost i vytrvalost, což jsou charakteristiky, které se svým způsobem vážou ke zvládnutí náročných situací a případných korupčních nástrah, avšak nedokážou přesvědčivě určit zachování policisty v konkrétní situaci. Cíleně zaměřené metody k této problematice doposud nejsou, nicméně bylo by jistě vhodné uvažovat o zavedení testů věrohodnosti⁶⁶ nebo testů mravního cítění, jež mají za cíl objektivně zjišťovat etické cítění jedinců v situacích umožňujících podvádění nebo nečestné jednání. Při posuzování morálních vlastností uchazeče může být také spolehlivým ukazatelem dosavadní chování zjištěné z osobního pohovoru a provedené prověrky v místě trvalého bydliště. Zde je třeba řádně a důsledně prověřovat vztah uchazeče k závadovým osobám, k cizincům a minoritním skupinám, vztah k ochraně cizího majetku a vztah k alkoholu a jiným návykovým látkám. V rámci přijímacího řízení jsou tyto způsoby využívány, nicméně je důležité tyto otázky nepodceňovat a věnovat jim mimořádnou pozornost.

⁶⁶ Chcete mít ve firmě loajální a poctivé zaměstnance a manažery?. In: Loajalita.cz [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.loajalita.cz/?page=poctivost>.

S přijímáním nových policistů úzce souvisí také délka a obsah ZOP. Od jejího zkrácení v roce 2008 dochází ke zjištění⁶⁷, že její současná délka neodpovídá vzdělávacím potřebám nových policistů a neumožňuje jim řádně a trvale budovat požadované hodnotové postoje. Časová dotace určená pro výuku etického chování a předcházení korupčních situací je nedostatečná a zaměřená převážně na základní právní úpravu a význam komunikace v práci policie. Pro potřebu výuky směřované k posilování etických kompetencí by bylo vhodné délku ZOP prodloužit a výuku v oblasti policejní etiky rozšířit o informace k možným příčinám neetického chování policistů, nebezpečnosti korupce jak pro policii, tak i pro společnost a naučit policisty předvídat korupční rizika a osobně jim předcházet. To vše by mělo být také aktivně rozvíjeno pomocí diskusí a praktických nácviků (modelových situací), neboť osobní zážitek je velmi efektivním způsobem, jak si formou subjektivního prožitku zapamatovat a uvědomit si význam probíraného tématu.

Potřebu zavedení etických principů do policejní praxe a důležitost etického hlediska ve výkonu služební činnosti policistů si Policie ČR velmi uvědomuje. Důkazem toho není jen vydání Etického kodexu Policie ČR a zákaznický princip práce policie, ale i narůstající počet odborných kurzů a školení s etickou, resp. protikorupční tematikou. Nicméně počet těchto kurzů je nadále nedostačující a víceméně omezující se pouze na témata směrem k protikorupční strategii u Policie ČR.

Pokud pomíne Kurz analýzy transakcí, chybí v rámci vzdělávání systém povinných kurzů pro policisty, které by se blíže specializovaly na zlepšení komunikačních dovedností, neboť tyto schopnosti, zejména u policistů v přímém výkonu služby, kteří jsou v neustálém kontaktu s občany, jsou stěžejním předpokladem k navázání dobrých vztahů s veřejností a zlepšení vzájemné spolupráce. V zájmu prevence vzniku nežádoucího a neprofesionálního chování je třeba se zaměřit na rozšíření kurzů, které by obsahovaly rozvoj empatie, porozumění, ohleduplnost, prosociálnost, asertivní komunikaci a zvládání náročných a vypjatých situací, s kterými se může policista při výkonu své služby setkat. Nedílnou součástí by měla být také výuka psychologických dovedností pro policisty, která by jim umožnila rozvíjet komunikační styly s občany národnostních nebo etnických menšin, komunikaci s různě znevýhodněnými občany a občany nacházejícími se

⁶⁷ V roce 2009 proběhl v rámci Střediska pro výchovu k lidským právům ve VPS MV Praha projekt zaměřený na prevenci korupčního jednání příslušníků Policie ČR. Partnerem projektu byla i Transparency International – Česká republika, s jejíž spoluprací byla navržena řada doporučení k rozvoji témat korupce v policejním vzdělávání. Obsah projektu je dostupný z: <http://www.skolamv.cz/category/stredisko-pro-vychovu-k-lidskym-pravam/>.

v náročných životních situacích. K tomu je zapotřebí, aby policisté disponovali alespoň základními jazykovými dovednostmi, které jim umožní nejen komunikovat s cizinci pohybujícími se na našem území, ale také si vyměňovat různé poznatky a zkušenosti i s kolegy ze zahraničí. V současné době je jazyková kvalifikační příprava požadována pouze u služebních funkcionářů, domnívám se však, že má obrovský význam zejména pro policisty v přímém výkonu služby. Pokud má být práce policie orientována jako služba všem občanům, může odborná způsobilost ke komunikaci s lidmi různého původu a temperamentu dodat i letitému a zkušenému policistovi novou sebedůvěru, která je ve spojení s nabytými zkušenostmi a schopnostmi předpokladem k profesionální práci policisty.

Druhým aspektem výuky psychologických dovedností by měla být analýza rizik profesního pochybení, charakteristika zátěžových situací a příznaků citového a mentálního vyčerpání policisty a jejich dopad na výkon a osobnost policisty. Policista by měl znát možnosti a techniky, které by mu umožnily zvládat různé stresové situace a pokud možno jim předcházet.

Požadovaných profesních kvalit však nelze dosáhnout pouze získáváním vědomostí v teoretické rovině. Těžištěm kvalifikační přípravy by mělo být formování osobnosti policisty pomocí praktických cvičení a využívání moderních výukových metod, které umožní všem policistům bez rozdílu rovnocenný a časově nenáročný přístup k informacím. Jednou z takových metod by mohlo být i e-learningové studium v rámci rezortní intranetové sítě MV. Výhodou takového vzdělávání je dostupnost a dlouhodobost, jelikož je možné výuku rozložit do delších časových úseků, umožňujících postupné pochopení výukového materiálu a nižší náklady na cestovné a stravné oproti kurzům, na které musí policisté dojíždět i mimo místo svého služebního zařazení. Takto koncipovaný kurz by probíhal distanční formou, která by zahrnovala e-learningové moduly zakončené prezenčním seminářem, v kterém by byly jednotlivé moduly zhodnoceny a otestovány. Lze také uvažovat o propojení výuky do sítě Internet, např. pod zabezpečeným přístupem pomocí hesla, které by umožnilo policistovi mít výukové materiály neustále k dispozici i mimo služebnu. Pomocí názorných metod, videoklipů a různých testových souborů by tak bylo možné rozvíjet např. komunikační dovednosti v běžném výkonu služby, řešení specifických situací s občany, různé překážky v komunikaci, rizikové situace v oblasti korupce a další potřebné dovednosti. Součástí těchto modulů by neměly být pouze zásady

správného jednání, ale také možné následky, vyplývající z neprofesionálního chování policistů.

Cílem každého vzdělávacího procesu by mělo být probuzení zájmu a motivace policistů k tomu, aby si soustavně zlepšovali svou odbornou kompetentnost a dovednosti potřebné k výkonu služby, ale i mimo ni. K tomu je zapotřebí, aby se vzdělávání a výchova policistů stala nedílnou a respektovanou součástí jejich profesní činnosti, a to nejlépe opakovaně.

Spolu se školiteli a personalisty by se na procesu vzdělávání policistů měli aktivně podílet i všichni vedoucí příslušníci. Jejich role je ve výchově a vzdělávání policistů naprosto nezastupitelná, neboť postavení a autorita reguluje mravní chování a jednání a formuje důležité vlastnosti osobnosti policisty, ovlivňující pracovní morálku na pracovišti. V rámci Policie ČR je potřeba nejen autority formální, dané především právními znalostmi a pracovními zkušenostmi, ale i autority přirozené, vycházející z osobnosti vedoucího příslušníka. Ten by neměl pouze vydávat pokyny a rozkazy k řízení služební činnosti, ale měl by především své podřízené motivovat a vést ke správnému a žádoucímu chování. Požadované vysoké morální a pracovní nároky na policisty by měly být vždy doprovázeny upřímným zájmem vedoucího příslušníka k pochopení možných problémů v osobním nebo profesním životě policisty. Řídící práce vedoucích příslušníků, vedoucí k posílení a upevnění principů etiky do policejní praxe, by se měla zaměřit na aspekt:

a) profylakční

Činnost vedoucího příslušníka by měla, mimo plnění služebních povinností, vést k podpoře zdravých sociálních vazeb uvnitř pracoviště. Toho lze dosáhnout formálním i neformálním setkáváním policistů, horizontální ale především vertikální a otevřenou komunikací, při které má policista možnost přijít za svým nadřízeným pohovořit o svých problémech a potřebách, vyjádřit svůj názor, a to bez obavy, že jej vedoucí příslušník za jeho projevy poníží nebo zesměšní před ostatními kolegy.

Dobré komunikační vztahy uvnitř pracovního týmu pomáhají rozpoznat negativní změny v chování policistů a jsou účinnou prevencí proti výskytu stresu a konfliktů na pracovišti, neboť pozitivní komunikace minimalizuje vznik nestandardního chování, výskyt nespokojenosti a nervozity uvnitř pracovního týmu. Efektivní komunikace, předávání úplných a pravdivých informací z dění uvnitř Policie ČR je také nástrojem k posilování pocitu sounáležitosti s policií, buduje optimální cesty ke sdílení

společných cílů a hodnot policejní práce a zejména zvyšuje zájem a ochotu policistů se na plnění principů policejní etiky podílet a aktivně je podporovat.

Vedoucí příslušník by měl také přijímat rozhodnutí a odpovědnost za své podřízené policisty a všimnout si kvality a objemu jejich odvedené práce. K tomu provádí pravidelná služební hodnocení práce policisty, která by měla být využívána nejen jako nástroj řízení, ale zejména by měla policisty podněcovat k dosahování lepších a kvalitnějších výkonů své činnosti a vnímat vlastní odpovědnost za odvedenou práci.

b) kontrolní

Pro výkon služební činnosti jsou dána jasná právní i morální pravidla, která jsou policisté povinni dodržovat. Kontrolní činnost vedoucího příslušníka musí být důsledná a nestranná a musí reagovat na všechny podněty porušení pravidel, které obdrží od veřejnosti nebo od ostatních policistů. Každý podnět je potřeba řádně prošetřit a odvodit patřičné důsledky. Se zjištěním je třeba pracovat v rámci služebního hodnocení, odměňování a udělování trestů, které může sloužit jako výstraha pro ostatní policisty k prevenci neetického chování. Předpokladem pro objektivní a odpovědné provádění kontrolní činnosti policistů je morální příklad samotného vedoucího příslušníka, který je ztotožněn se stanovenými etickými principy, osobně je dodržuje a odsuzuje jakékoliv neprofesionální chování.

Jak již bylo v předchozí podkapitole zmíněno velmi závažným problémem, který se v Policii ČR vyskytuje, je korupce. Jsem přesvědčena, že korupční jednání není pouze otázkou výše příjmu. Pokud má někdo k takovému jednání sklony, zřejmě jej jednou vyzkouší, nicméně je pro každého policistu zvýšení služebního příjmu a rozšíření sociálních výhod výrazným motivačním faktorem ke zvyšování protikorupční odolnosti. Pozitivním stimulem by bylo jistě i rozšíření činností, na které se nevztahuje zákaz výdělečné činnosti policistů, neboť další možnosti přivýdělku by jistě výrazně finančně polepšily zejména policistům zařazených v nejnižších tarifních třídách, samozřejmě za dodržení pravidla, že při nich nedojde ke střetu zájmu a nebudou v rozporu s posláním činnosti Policie ČR.

Policisté vykonávající veřejnou službu občanům a nasazující svůj život i zdraví si jistě zaslouží nadprůměrný příjem a patřičné ohodnocení své práce. K tomuto účelu by bylo vhodné policisty motivovat nejen finančně, ale i morálně. Každý, kdo prokáže odolnost

vůči korupci, si zaslouží pozornost a ocenění, které má velký vliv i na ostatní členy kolektivu. Otázkou je, jak toho využít i uvnitř Policie ČR. V současné době není vhodně nastavena atmosféra pro zviditelňování konkrétních policistů a je předpoklad, že oni sami by takovou prezentaci spíše vnímali z hlediska sociálního posměchu negativně. Přesto je nezbytné čestné chování a jednání policistů vyzdvihovat a dobrou a kvalitní práci Policie ČR veřejně prezentovat v mediální sféře, ať už ve veřejných sdělovacích prostředcích nebo prostřednictvím tištěných policejních periodik a vnitrorezortní sítě Intranet.

4.4. Dílčí závěr

Atmosféra uvnitř Policie ČR je v současné době velmi napjatá. Neustálé změny v organizaci, ve vedení, absence jednotné koncepce a personální destabilizace, vytváří prostor pro selhávání jedinců. Hodnocení policie je decimováno existencí vlastní latentní i evidované kriminality, kterou posiluje také nízké finanční ohodnocení policistů na výkonných útvarech. Jejich přirozenou reakcí je často nespokojenost, negativní vztah ke službě a v mnohých případech i frustrace, která může mít kriminogenní charakter.

Morální vědomí policistů a žádoucí chování by bylo vhodné zlepšovat a upevňovat důkladným a propracovaným systémem, který by v sobě zahrnoval vzdělávání v oblasti etiky, objektivní hodnocení policistů ze strany nadřízených pracovníků a podporu vnitřních vazeb a dobrého pracovního prostředí, které by uvnitř Policie ČR vytvořilo atmosféru důvěry a odpovědnosti za kvalitu odvedené práce. Důležitým faktorem se jeví také zpřísnění výběru nových policistů, jež by měli být kvalitní náhradou za neprofesionální a nekompetentní policisty.

V organizaci, kde funguje otevřená a efektivní komunikace, vycházející z atmosféry vzájemné důvěry, nemají její členové potřebu podvádět, krást a chovat se neslušně či dokonce nemorálně. Ba naopak, většina z nich zde pracuje ráda a cítí svou vlastní spoluodpovědnost za její činnost. Tyto faktory se výrazně podílí na výkonu a kvalitě odvedené práce a snižují náklady na vnitřní podnikovou kontrolu.

Domnívám se, že aplikace etiky v policejní praxi bude vždy záviset na morálce těch, kteří tuto praxi realizují. Je v zájmu celé Policie ČR, ale i společnosti, aby byla úroveň morálního a právního vědomí všech policistů vždy na vyšší úrovni, než jaká je v rámci společnosti. Je však téměř jisté, že k tomuto cíli nelze dojít snadno a bohužel ani rychle.

ZÁVĚR

Policejní službu je třeba chápat jako celoživotní poslání. V porovnání s ostatními profesemi je právě policejní činnost podrobně vymezena zákonnými a služebními normami, a je proto velmi náročná nejen na fyzickou a psychickou stránku osobnosti policisty, ale zejména na jeho morální kvality s důrazem na sebekontrolu a správnost jeho konání. Policista přichází každodenně do kontaktu s veřejností, resp. s občany, se kterými řeší zejména jejich problémy a starosti. To, co dělá policistu „dobrým“ policistou, nejsou jen jeho znalosti právních předpisů, ale zejména jeho profesionální chování, odpovědnost za vlastní rozhodnutí a schopnost správně vyhodnotit situaci a jednat se všemi občany s respektem, vážností a úctou.

Samotné zákony však dobrému a správnému chování policisty nenaučí. Co může a mělo by ovlivnit způsob jednání a chování, je uvědomění si systému hodnot, které jsou pro policii žádoucí a jsou vyjádřeny v Etickém kodexu Policie ČR. Etický kodex Policie ČR vyžaduje, aby každý policista plnil své úkoly a povinnosti co nejlépe a vždy v souladu se zákonem, přitom respektoval a chránil základní práva a svobody všech občanů bez ohledu na jejich odlišnost a vyvaroval se použití nadbytečné síly. Policista musí ve své činnosti vždy vystupovat profesionálně, důstojně a nestranně a nikdy nesmí dovolit, aby byla jeho rozhodnutí ovlivněna osobními pocity nebo předsudky. Je naprosto nepřijatelné, aby byl osobně účasten jakéhokoliv korupčního jednání, neboť právě policista, dohlížející na zákonnost ve společnosti, musí jít svým chováním a jednáním jak v profesním tak i v osobním životě všem ostatním příkladem.

K dosažení požadovaných cílů nestačí jen dobré úmysly a zveřejnění textu Etického kodexu Policie ČR. Domnívám se, že je potřeba zlepšit řadu opatření, která by přispěla k rozvoji etického jednání a odpovědnosti policistů za dodržování principů policejní etiky a osobní morálky. Jsem přesvědčena, že toho lze docílit uceleným a účelově provázaným systémem, v kterém by byl na prvním místě kvalitní výběr nových policistů, opakované a cíleně zaměřené celoživotní vzdělávání a výchova policistů v duchu policejní etiky a psychologických dovedností. Důležitým předpokladem je také změna sociálně psychologické atmosféry uvnitř Policie ČR, která by měla směřovat ke zlepšení obsahové i lidské stránky komunikace na všech úrovních, optimalizaci systému odměňování a navození příznivějších materiálních i sociálních podmínek, umožňující dosahování výborných výsledků ve výkonu služby policistů.

Jak jsem se již zmínila v části 4.2 – Možné motivace a příčiny neetického chování, policisté tvoří sociální skupinu udržující přátelské vztahy, ze kterých však nejsou vyloučeni ani zaměstnanci policie. Vzájemná spolupráce a interakce při plnění úkolů vytváří z policistů a zaměstnanců jeden pracovní tým, který se stýká nejenom pracovně, ale dochází k upevňování vzájemných vazeb i mimo pracoviště. To je také jeden z důvodů, proč jsem si vybrala za téma své bakalářské práce prostředí policie. U Policie ČR pracuji od roku 2002 jako zaměstnanec v pracovním poměru a jsem velmi hrdá na to, že můžu být součástí jedné z největších a nejvýznamnějších státních organizací v naší zemi. Před pěti lety jsem dostala příležitost zařadit se mezi personalisty KŘP Jmk a osobně se v letech 2008–2009 podílet na výběru nových policistů v rámci náborové kampaně Policie ČR. Domnívám se, že za dobu svého působení u Policie ČR jsem získala řadu důležitých znalostí, zkušeností a poznatků, kterých jsem se pokusila využít při zpracování své bakalářské práce. Funkce personalista mi dává možnost být ve velmi úzkém kontaktu nejen s policisty a zaměstnanci, ale také s vedoucími příslušníky a zejména pracovníky, kteří se podílejí na vzdělávání policistů. Současně jsem se snažila využít informací získaných ze školení a kurzů, které jsem osobně v rámci své praxe absolvovala (např. Kurz analýzy transakcí, Kurz komunikačních dovedností, Kurz manažerských dovedností) a průběžných pracovních i soukromých rozhovorů s vedoucími příslušníky, pracovníky VPŠ a SPŠ MV Brno a ŠPS.

Cílem práce bylo zhodnotit současnou situaci a atmosféru uvnitř Policie ČR v kontextu praktického užívání principů a cílů vyjádřených v Etickém kodexu Policie ČR a podat stručný nástin možných změn, které by mohly situaci zlepšit a probudit v policistech schopnost vnímat a akceptovat význam etiky v každodenní policejní práci. Je smutnou realitou, že jsou právě v práci policie zjišťovány vážné profesní nedostatky spočívající v neúctě k občanům, projevům agresivity, služební nekázně a dokonce i korupci. Jsem přesvědčena, že každý takový případ je nutné brát velice vážně a nesnižovat jeho důležitost tím, že výskyt takových pochybení představuje jen malé procento z celkového počtu. Je nutné trvat bezpodmínečně na tom, že morálka policistů musí být příkladná, neboť policisté svou činností nezastupují pouze sebe, ale jsou představiteli státu a práva.

Závěrem si dovoluji poznamenat, že etické chování a pozitivní přístup k hodnotám policejní práce má bezprostřední vliv nejen na atmosféru uvnitř Policie ČR, ale působí zejména na občany ve společnosti. Aby byla policie schopna své poslání naplňovat, je důležité, aby jí veřejnost důvěřovala a věřila v její schopnosti. Proto musí mít policisté neustále na paměti výši své morální odpovědnosti, která plyne z jejich práce a postavení ve společnosti. Jejich povinností je řídit se nejvyššími možnými odbornými a morálními standardy policejní práce tak, aby důvěra, kterou do nich veřejnost vkládá, nebyla nikdy zklamána.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony a předpisy

Nařízení vlády č. 454/2012 Sb., *kterým se stanoví stupnice základních tarifů pro příslušníky bezpečnostních sborů pro rok 2013.*

Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., *o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, v platném znění.*

Nařízení vlády č. 104/2005 Sb., *kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech, v platném znění.*

Nařízení vlády č. 506/2004 Sb., *kterým se stanoví způsob přípravy na služební zkoušku, obsah služební zkoušky, její průběh, hodnocení a ukončení, v platném znění.*

Rozkaz policejního prezidenta č. 69/2012, *kterým se vydává interní protikorupční program Policie České republiky.*

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., *o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.*

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.*

Věstník Ministerstva vnitra č. 121/2012, *opatření Ministerstva vnitra o zrušení organizační složky státu Školské účelové zařízení MV v Praze-Ruzyni, zrušení organizační složky státu Vyšší policejní škola MV v Brně a zrušení organizační složky státu Vyšší policejní škola MV v Jihlavě.*

Vyhláška č. 393/2006 Sb., *o zdravotní způsobilosti, v platném znění.*

Vyhláška č. 487/2004 Sb., *o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru, v platném znění.*

Zákon č. 273/2008 Sb., *o Policii České republiky, v platném znění.*

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník, v platném znění.*

Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce, v platném znění.*

Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník, v platném znění.*

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2012, *kterým se provádí některá ustanovení zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v platném znění.*

Závazný pokyn č. 181/2006, *kterým se stanoví základní pravidla chování, služebního jednání a služební zdvořilosti v Policii ČR.*

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 1/2003, *kterým se stanoví postupy v oblasti vzdělávání příslušníků Policie České republiky*, v platném znění.

Knihy

ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 254 s. ISBN 80-732-5030-6.

ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 2001, 292 s. ISBN 80-200-0917-5.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Policejní deontologie: vybrané kapitoly společenských věd*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky OPPV, 1999, 98 s. ISBN neuvedeno.

BLÁHA, J. a Z. DYTRT. *Manažerská etika*. Praha: Management Press, 2003, 155 s. ISBN 80-726-1084-8.

BLECHA, I. *Filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, 239 s. ISBN 80-7182-069-5.

BORSKÁ, I. za kol. *Policejní deontologie (sborník ze semináře)*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995, 130 s. ISBN 80-901-9234-3.

BUDILOVÁ, L. a T. HIRT. *Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR*. Praha: Člověk v tísní - společnost při ČT, 2005, 100 s. ISBN 80-903-5101-8.

CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004, 427 s. ISBN 80-722-0195-6.

DANICS, Š. *Vybrané problémy z politologie*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2000, 57 s. ISBN 80-859-8192-0.

DOLISTA, J. *Profesní etika*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, 188 s. ISBN 978-80-86708-33-1.

DUFKOVÁ, I. a J. ZLÁMAL. *Policie a profesní etika: se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha: Střední policejní škola MV, 2003, 66 s. ISBN neuvedeno.

DVOŘÁKOVÁ, J. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 149 s. ISBN 978-802-1047-518.

Filosofie jednání. Praha: Oikoymenh, 2006, 242 s. ISBN 80-7298-146-3.

GOSIOROVSKÝ, I. *Úvod do profesní etiky*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, 58 s. ISBN 978-80-7314-159-2.

HENDRYCH, D. *Správní právo*. Praha: C.H. Beck, 2009, 837 s. ISBN 978-807-4000-492.

HENDRYCH, D. et al. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HERZOGOVI, Z. *Policejní etika*. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 2003, 327 s. ISBN 80-238-9984-8.

HERZOGOVIÁ, Z. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie ČR, 1997, 133 s. ISBN 80-859-8142-4.

HREHOVÁ, H. *Etika - sociálne vzťahy - spoločnosť*. Bratislava: Veda, 2005, 337 s. ISBN 80-224-0849-2.

HLAVINKA, P. *Dějiny filosofie: jasně a stručně*. Praha: Triton, 2008, 265 s. ISBN 978-807-3870-157.

JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 223 s. ISBN 80-725-4329-6.

JONAS, H. *Princip odpovědnosti: pokus o etiku pro technologickou civilizaci*. Praha: Oikoymenh, 1997, 318 s. ISBN 80-86005-06-2.

KANT, I. *Kritika praktického rozumu*. Praha: Svoboda, 1996, 309 s. ISBN 80-205-0507-5.

KLIMEKOVÁ, A. *Etika, mravná výchova a profesní etika: modely a problémy*. Prešov: LANA Prešov, 2005, 106 s. ISBN 80-969053-9-2.

KOVAŘÍK, Z. *Problémy vztahu policistů ke službě*. Praha: Police history, 2003, 276 s. ISBN 80-864-7713-4.

KOVAŘÍK, Z. *Profesní motivace pracovníků Policie České republiky*. Brno: Tribun EU, 2010, 173 s. ISBN 978-80-7399-981-0.

MACEK, P. a L. UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918 – 1939)*. Praha: Police history, 1999, 230 s. ISBN 80-902-6700-9.

MACEK, P. a L. UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva III.: Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát 1939 – 1945*. Praha: Police history, 2001, 230 s. ISBN 80-864-7701-0.

NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001, 98 s. ISBN 80-210-2673-01.

NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 315 s. ISBN 978-80-7380-195-3.

Policie České republiky. Praha: Policejní prezidium Policie České republiky, 2010, 84 s. ISBN 978-80-254-7700-7.

Psychologie v bezpečnostních sborech (sborník prací). Praha: Oddělení psychologie OPe MV ČR a Nakladatelství THEMIS, 2009, 103 s. ISBN 978-807-3120-603.

RADVAN, E. *Úvod do filozofie a etiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 157 s. ISBN neuvedeno.

Reforma Policie České republiky aneb Pomáhat a chránit. Praha: CEVRO Institut, 2012, 309 s. ISBN 978-80-87125-15-1.

SALVET, L. *Kriminalita policistů České republiky*. Praha: Linde Praha, 2011, 256 s. ISBN 978-807-2018-499.

SEQUENSOVÁ, H. et al *Lidské zdroje?*. Havířov: Question Marks, 2005, 221 s. ISBN 80-239-5053-3.

SOKOL, J. *Malá filosofie člověka a slovník filosofických pojmů*. Praha: Vyšehrad, 1998, 392 s. ISBN 80-702-1253-5.

THOMPSON, M. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004, 167 s. ISBN 80-717-8806-6.

TOMEK, P. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů s komentářem k I. 7. 2012*. Olomouc: Anag, 2012, 671 s. ISBN 978-80-7263-752-2.

TOMŠÍK, P. a J. DUDA. *Řízení lidských zdrojů*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011, 266 s. ISBN 978-80-7375-556-0.

Časopisy

BÍLEK, I. Protikorupční opatření v Policii ČR - minimalizace korupčních rizik při služební činnosti policistů. *Kriminalistický sborník*. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 2012, č. 2, 52 - 55. ISSN neuvedeno.

DLOUHÝ, M. Ze starých paragrafů: Zákon o policii. *Kriminalistický sborník*. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 2009, č. 2, s. 52. ISSN neuvedeno.

DLOUHÝ, M. "Zkorumpovaný policista je horší než všichni zločinci dohromady". *Kriminalistický sborník*. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 1998, č. 4, s. 67 - 68. ISSN neuvedeno.

FRYŠTÁK, M. Kodex policejní etiky. *Kriminalistika*. Ministerstvo vnitra ČR, 2004, č. 1, 42 - 50. ISSN 1210-9150.

HERZOGO VÁ, Z. Etické principy policejní práce. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2002, č. 4, příloha. ISSN 1211-7946.

HRUDKA, J. "Tak přísahám!". *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2010, č. 6, příloha. ISSN 1211-7943.

JEDINÁK, P. Hodnocení příslušníků Policie ČR jako účinný nástroj: v rámci kariérního postupu každého příslušníka policie, vedoucí k celkovému zlepšování image policie. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2009, č. 3, příloha. ISSN 1211-7943.

KOLEKTIV AUTORŮ. Význam komunikace v policejní práci. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2008, č. 4, příloha. ISSN 1211-7946.

NESVADBA, P. Jak dál v policejní etice?: zamyšlení nad východisky. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Policejní akademie ČR, 2007, č. 3, s. 50. ISSN 1801-8211.

NESVADBA, P. Nad východisky a cíli policejní etiky. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2007, č. 7, s. 18 - 19. ISSN 1211-7943.

SALVET, L. Korupce v policii. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2008, č. 7, příloha. ISSN 1211-7943.

SALVET, L. Výběr uchazečů na pracovní místa policistů. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2009, č. 6, příloha. ISSN 1211-7943.

SLABÝ, A. Některé důležité aspekty v profesionálním rozvoji policistů. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Policejní akademie ČR, 2008, č. 2, 31 - 38. ISSN 1801-8211.

ŠUGÁR, J. a P. JEDINÁK. Komparace vzdělávacích potřeb příslušníků Policie ČR v rámci jejich vysokoškolského studia na Policejní akademii ČR v Praze. *Kriminalistika*. Praha, 2011, č. 2, s. 25. ISSN 1210-9150.

TOMEK, P. Vliv amnestie prezidenta republiky na rozhodnutí ve věcech služebního poměru. *Měsíčník Policista*. Ministerstvo vnitra ČR, 2013, č. 2, s. 13. ISSN 1211-7946.

ZLÁMAL, J. Etika a policejní práce. *Kriminalistický sborník*. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 2007, č. 3, s. 35 - 38 ISSN neuvedeno.

Internetové zdroje

Historie ministerstva: poválečné doba. In: *Ministerstvo vnitra* [online]. 2010 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/historie-ministerstva-593131.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

Chcete mít ve firmě loajální a poctivé zaměstnance a manažery?. In: *Loajalita.cz* [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.loajalita.cz/?page=poctivost>.

LANGER, I. a O. MARTINŮ. Reforma Policie ČR: služba v nových podmínkách. In: *Policie České republiky*. [online]. 2009 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/reforma-policie-cr-sluzba-v-novych-podminkach-191470.aspx>.

Mezinárodní spolupráce v policejním vzdělávání. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/mezinarodni-spoluprace-v-policejnim-vzdelavani-36.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

Výroční zpráva za rok 2011. In: *Policejní akademie ČR*. [online]. 2011 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: http://www.polac.cz/dokument/vyr_11.pdf.

Středisko pro výchovu k lidským právům. In: *VPŠ MV v Praze* [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.skolamv.cz/category/stredisko-pro-vychovu-k-lidskym-pravum/>.

Ostatní (další prameny)

Extremismus jako sociálně patologický jev, prevence a etika v práci policie. Praha: Střední policejní škola MV v Praze, 2004, 69 s. brožura.

HUŇÁT, A. *Etika a PČR pohledem z venku*. Praha, 2006. prezentace z přednášky.

KOLEKTIV VPŠ MV PRAHA. *Komunikace a policejní etika*. Ministerstvo vnitra ČR. Praha, 2012, 24 s. základní učební dokument typu A.

Protikorupční komise Policie České republiky 2006 - 2011. Policejní prezidium ČR. Praha, 2011, 42 s. brožura.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SNB	Sbor národní bezpečnosti
ZOP	Základní odborná příprava
VPŠ MV pro KP	Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra pro kriminální policii
VPŠ a SPŠ MV Holešov	Vyšší policejní škola a Střední policejní škola Ministerstva vnitra Holešov
VPŠ MV Praha	Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra Praha
PA ČR	Policejní akademie ČR
ŠPS	Školní policejní středisko
KŘP Jmk	Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje
FKSP	Fond kulturních a sociálních potřeb

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Evropský kodex policejní etiky

P II: Etický kodex Policie ČR

P III: Výklad některých pojmů obsažených v Etickém kodexu Policie ČR

Doporučení (2001) 10

s výkladovým memorandem, přijaté Výborem Ministrů Rady Evropy 19. září 2001

Výbor ministrů, v souladu s článkem 15. b Statutu Rady Evropy,

- připomíná, že cílem Rady Evropy je dosahování větší jednoty mezi jejími členy,
- zároveň připomíná, že jedním z cílů Rady Evropy je též přispívat k vládě práva, která je základem pro všechny skutečné demokracie,
- bere do úvahy, že systém trestního soudnictví hraje hlavní úlohu při ochraně vlády práva a že policie v něm má podstatou úlohu,
- uznává potřebu všech členských států efektivně bojovat se zločinností jak na národní, tak na mezinárodní úrovni,
- bere do úvahy, že policejní aktivity se ve značné míře vykonávají v těsném kontaktu s veřejností a že jejich efektivnost závisí na podpoře veřejnosti,
- uznává, že většina evropských policejních služeb – při dodržování zákona - plní také sociální funkce při poskytování služeb veřejnosti,
- je přesvědčen, že důvěra veřejnosti k policii je těsně spojena s postojem a chováním policie k obyvatelům a zejména s respektováním lidské důstojnosti a základních lidských práv a svobod, jak jsou obsaženy v Evropské úmluvě o lidských právech,
- zohledňuje zásady vyjádřené v Kodexu Organizace spojených národů pro chování příslušníků orgánů činných v trestním řízení a v rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy, v Deklaraci o policii,
- má na paměti zásady a pravidla obsažené v textech vztahujících se k policejním záležitostem – z hlediska trestního, občanského a veřejného práva a také s aspektem na lidská práva, tak jak je přijal Výbor ministrů, a v rozsudcích Evropského soudu pro lidská práva a v zásadách přijatých Výborem pro prevenci mučení a nelidského nebo ponižujícího jednání nebo trestání,
- uznává různorodost policejních struktur a prostředků organizace policie v Evropě,
- bere do úvahy potřebu stanovit společné evropské zásady a zaměření pro společné cíle, fungování a zodpovědnost policie na ochranu bezpečnosti a osobních práv člověka v demokratické společnosti řízené vládou práva.

Doporučuje vládám členských států řídit se ve svém zákonodárství, praxi a tvorbě etických kodexů chování policie zásadami, které jsou vyjádřeny v textu Evropského kodexu policejní etiky, aby dosáhly jejich progresivní implementace a co největšího rozšíření.

EVROPSKÝ KODEX POLICEJNÍ ETIKY

Tento „Kodex“ je určený pro práci v tradičních policejních sborech nebo službách, které jsou řízeny nebo kontrolovány veřejnými orgány, jejichž hlavním cílem je podpora dodržování zákona a pořádku v občanské společnosti a v těch složkách, které stát zplnomocňuje pro tyto účely používat sílu anebo je vybavuje zvláštními oprávněními

I. Cíle policie

Čl. 1. Hlavní cíle působení policie v demokratické společnosti, řízené zásadou vlády práva, jsou:

- udržování veřejného pořádku, dodržování zákonů a pořádku ve společnosti,
- ochrana a respektování základních osobních práv a svobod, zejména jak jsou uvedeny v Evropské úmluvě o lidských právech,
- prevence kriminality a boj proti ní,
- odhalování kriminality,
- poskytování pomoci a služeb veřejnosti.

II. Právní základ policie v právním státě

- Čl. 2. Policie je veřejným orgánem, který musí vzniknout na základě zákona.
- Čl. 3. Policejní operace se vždy musí vykonávat v souladu s národním právem a mezinárodními normami, které stát přijal.
- Čl. 4. Legislativa, která upravuje postavení a působnost policie, musí být přístupná veřejnosti a dostatečně jasná a přesná. V případě potřeby musí být doplněna dalšími jasnými normativními akty přístupnými veřejnosti.
- Čl. 5. Příslušníci a zaměstnanci policie musí spadat do působnosti stejné legislativy jako občané a výjimky mohou být stanoveny pouze pro účely zabezpečení určité činnosti policie v demokratické společnosti.

III. Policie a systém trestního soudnictví

- Čl. 6. Je nevyhnutelné upravit jasný rozdíl mezi úlohou policie a prokuratury, soudnictví a vězeňství; policie nemá mít žádné kontrolní pravomoci nad těmito orgány.
- Čl. 7. Policie musí striktně respektovat nezávislost a nestrannost soudců; nesmí vznášet námitky proti zákonně vynesným rozsudkům nebo výnosům, ani bránit jejich vykonávání.
- Čl. 8. Policie nesmí plnit soudní funkce. Jakékoliv delegování soudních pravomocí na policii musí být jasně vymezeno a uskutečněno podle zákona. Vždy musí existovat možnost revidovat před soudními orgány jakékoliv konání, rozhodnutí nebo nečinnost policie ve vztahu k individuálním právům.
- Čl. 9. Je nutné zabezpečit patřičnou funkční spolupráci mezi policií a prokuraturou. V zemích, kde je policie podřízená prokuratuře nebo vyšetřovacím soudcům, musí dostávat přesné instrukce o prioritách při vyšetřování kriminality a o postupech při vyšetřování jednotlivých případů. Policie musí informovat vyšetřovací orgány o tom, jak plní jejich pokyny a musí pravidelně podávat informace o vývoji případů.
- Čl. 10. Policie musí respektovat roli obhájců v trestním řízení před soudem a v případě potřeby pomáhat řádnému uplatňování práva na právní pomoc, zejména pro osoby zbavené svobody.
- Čl. 11. Policie na sebe nesmí brát roli vězeňského personálu s výjimkou mimořádných případů.

IV. Organizační struktura policie

IV. 1 Všeobecné zásady

- Čl. 12. Policie musí být organizovaná takovým způsobem, aby získávala respekt veřejnosti jako profesionální ochránce zákona a poskytovatel služeb pro veřejnost.
- Čl. 13. Policie, která plní svoje poslání v občanské společnosti, musí podléhat kontrole příslušných civilních orgánů.

- Čl. 14. Policie a její uniformovaní příslušníci musí být vždy snadno identifikovatelní.
- Čl. 15. Policie musí mít dostatečnou operativní nezávislost na jiných státních orgánech při výkonu jí svěřených úkolů, za které nese plnou zodpovědnost.
- Čl. 16. Příslušníci policie na všech úrovních osobně zodpovídají za svou vlastní služební činnost nebo nedbalost či nedbalé plnění úkolů dané rozkazy nebo pokyny nadřízených.
- Čl. 17. Policejní organizace má zabezpečit jasný sled vydávání rozkazů v rámci policie. Vždy by mělo být možné určit, který nadřízený nese konkrétní zodpovědnost za činy nebo nedbalost policistů.
- Čl. 18. Policie má být organizovaná takovým způsobem, který podporuje dobré vztahy policie s veřejností; kde je to vhodné efektivně spolupracovat s dalšími orgány, místními společenstvími, nevládními organizacemi a dalšími představiteli veřejnosti včetně národnostních menšin.
- Čl. 19. Policejní organizace mají být připraveny poskytovat objektivní informace o svých činnostech veřejnosti bez toho, aby odhalily důvěrné informace. Mají být přijaty profesionální zásady pro kontakt s médii.
- Čl. 20. Policie má mít účinná opatření pro zajištění profesní etiky a náležitého výkonu práce příslušníků policejního sboru, zvláště na zabezpečení respektování základních lidských práv a svobod jednotlivce, jak to ukládá především Evropská úmluva o lidských právech.
- Čl. 21. Účinná opatření pro prevenci a boj proti korupci v policii mají být zavedena na všech úrovních.

IV. 2 Kvalifikace, nábor a udržení pracovníků policie

- Čl. 22. Příslušník policejního sboru na všech úrovních nástupu má být přijímaný na základě své osobní kvalifikace a zkušeností, které jsou v souladu s cíli působení policie.
- Čl. 23. Příslušníci a zaměstnanci policie mají mít schopnost vlastního úsudku, nezaujatý postoj, zralost, cit pro spravedlnost, komunikační schopnosti, v případě potřeby také vedoucí a řídicí schopnosti. Navíc by měli dobře chápat sociální a kulturní otázky i otázky, které se týkají společnosti.
- Čl. 24. Osoby, které byly usvědčeny ze spáchání úmyslných trestných činů, mají být z policie navždy vyloučeny.
- Čl. 25. Postupy výběru mají být založené na objektivních a nediskriminačních základech, po kterých následuje důsledné prověření kandidátů. Navíc se má uplatňovat politika usměrňující nábor mužů a žen z různých vrstev společnosti včetně národnostních menšin. Policie by měla odrážet složení společnosti, které slouží.

IV. 3 Výcvik příslušníků policie

- Čl. 26. Policejní výcvik, který má být založený na základních hodnotách pluralistické demokracie, vládě práva a ochraně lidských práv, se musí uskutečňovat i rozvíjet v souladu s cíli policie.
- Čl. 27. Všeobecný policejní výcvik má být co nejvíce otevřený vůči společnosti.
- Čl. 28. Po základním výcviku má následovat v pravidelných intervalech další služební příprava a odborné vzdělávání a tam, kde je to potřebné, výcvik policejního managementu a velení.

- Čl. 29. Praktický výcvik v použití zbraně a v omezeních týkajících se zavedených principů lidských práv, hlavně Evropské úmluvy o lidských právech a jejího precedenčního práva, je zahrnutý v policejním výcviku na všech úrovních.
- Čl. 30. Policejní vzdělávání a výcvik má brát plně v úvahu potřebu čelit a bojovat proti rasismu a xenofobii.

IV. 4 Práva příslušníků policejního sboru

- Čl. 31. Příslušníci policejního sboru mají mít v podstatě stejná občanská a politická práva jako jiní občané. Omezení těchto práv může být zavedeno pouze v případě, že je to nevyhnutelné pro výkon funkcí policie v demokratické společnosti, v souladu se zákonem a Evropskou úmluvou o lidských právech.
- Čl. 32. Příslušníci policie, stejně jako státní zaměstnanci mají mít sociální a ekonomická práva v nejvyšší možné míře. Zvláště jako zaměstnanci mají právo se organizovat nebo být členy organizací, právo dostat přiměřenou odměnu a sociální zabezpečení, právo na poskytování zvláštních zdravotních a bezpečnostních opatření při zohlednění specifického charakteru policejní práce.
- Čl. 33. Disciplinární opatření proti příslušníkům policie musí být vedeno pouze nezávislým orgánem nebo soudně.
- Čl. 34. Státní orgány mají podporovat policejní sbor, který je předmětem nepodložených obvinění týkajících se jeho povinností.

V. Směrnice pro činnost policie

V. 1 Směrnice pro činnost policie: všeobecné principy

- Čl. 35. Policie a všechny policejní operace musí respektovat právo každého na život.
- Čl. 36. Policie nemůže trestat, podněcovat nebo tolerovat žádný čin mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu, a to za žádných okolností.
- Čl. 37. Policie může použít sílu pouze tehdy, když je to nevyhnutelně nutné a pouze v míře nezbytné pro dosažení zákonného cíle.
- Čl. 38. Policie musí vždy prověřovat zákonnost svých plánovaných akcí.
- Čl. 39. Policisté mají náležitě vykonávat rozkazy vydané nadřízenými, ale mají také povinnost odmítnout takové rozkazy, které jsou bezpochyby nezákonné, a oznámit je bez obav ze sankcí.
- Čl. 40. Policie má vykonávat svoji úlohu spravedlivě a řídit se zejména principem nestrannosti a nediskriminačního přístupu.
- Čl. 41. Policie může zasahovat do soukromí jednotlivce pouze v případě, je-li to nezbytně nutné a pouze za účelem dosažení zákonného cíle.
- Čl. 42. Sběr, uchovávání a využívání osobních údajů policií musí být vykonáváno v souladu s mezinárodními principy pro ochranu údajů a musí být omezené na míru potřebnou pro výkon zákonných, legitimních a specifických cílů.
- Čl. 43. Policie při vykonávání svých činností má mít vždy na zřeteli základní práva každého jedince, jako je svoboda myšlení, svědomí, vyznání, vyjadřování, pokojného shromažďování, pohybu a pokojného užívání vlastnictví.
- Čl. 44. Příslušník policejního sboru má konat čestně a s respektem vůči veřejnosti a obzvláště brát v úvahu situaci jednotlivců patřících ke zranitelným skupinám.
- Čl. 45. Příslušník policejního sboru má být v průběhu zákroku v postavení, které by svědčilo o jeho statutu policisty a profesionální totožnosti.

Čl. 46. Příslušník policejního sboru má bránit všem formám korupce v rámci policie. Má informovat nadřízené a další příslušné orgány o korupci v rámci policie.

V. 2 Směrnice pro činnost policie: specifické situace

V. 2. 1 Policejní vyšetřování

Čl. 47. Policejní vyšetřování má být založeno přinejmenším na odůvodněném podezření ze skutečného anebo možného spáchání přestupku či trestného činu.

Čl. 48. Policie se má řídit zásadou, že každý obviněný z trestného činu je považován za nevinného, dokud není uznán vinným před soudem a že každý obviněný z trestného činu má určitá práva, zejména právo být neodkladně informovaný o obviněních proti němu vznesených a připravit si obhajobu osobně nebo prostřednictvím právní pomoci, kterou si sám vybere.

Čl. 49. Policejní vyšetřování má být objektivní a spravedlivé. Má být citlivé a přizpůsobit se speciálním potřebám osob jako jsou děti, mladiství, ženy, menšiny, včetně národnostních, a zranitelné osoby.

Čl. 50. Mají být zavedené pokyny pro náležité vedení a ucelenost policejních výslechů, které mají mít na zřeteli článek 48. Mají zabezpečit zejména spravedlivý výslech, v rámci kterého si jsou vyslyšani vědomi důvodů pro výslech a dostanou také další relevantní informace. Mají se vést systematické záznamy o policejním výslechu.

Čl. 51. Policie si má být vědoma speciálních potřeb svědků a má se řídit předpisy na jejich ochranu a podporu během vyšetřování, zejména tehdy, když hrozí zastrašování svědka.

Čl. 52. Policie má poskytovat obětem trestného činu nutnou podporu, pomoc a informace bez jakékoliv diskriminace.

Čl. 53. Policie má poskytnout tlumočení/překlad, kde je to nutné, po celou dobu policejního vyšetřování.

V. 2. 2 Zatčení/zbavení svobody policí

Čl. 54. Pozbytí svobody má být co nejvíce omezené a vedené s ohledem na důstojnost, zranitelnost a osobní potřeby každého zadrženého. O každém zadržení se má systematicky vést záznam o vazbě.

Čl. 55. Policie podle národního práva, tak jak je to jen možné, promptně informuje osoby ve vazbě o důvodech jejich vazby a o všech obviněních, která jsou proti nim vznesena, a bezodkladně je informuje o dalším postupu, který se týká jejich případu.

Čl. 56. Policie poskytuje bezpečnost, zdraví, hygienu a náležitou stravu osobám po dobu jejich vazby. Policejní cela musí být přiměřeně velká, má mít adekvátní osvětlení a větrání a má být vybavena vhodnými prostředky pro odpočinek.

Čl. 57. Osoby, které policie vazebně stíhá, mají mít právo oznámit tuto skutečnost třetí straně, kterou si vyberou, právo na přístup k právní pomoci a právo na lékařské vyšetření, kdykoliv je to možné, lékařem, kterého si vyberou.

Čl. 58. Policie má osoby vazebně stíhané pro podezření ze spáchání trestného činu v odpovídající možné míře oddělit od těch, kteří jsou vazebně stíháni z jiných důvodů. Běžné má být i oddělení mužů a žen, dospělých a mladistvých.

VI. Zodpovědnost a kontrola policie

- Čl. 59. Policie se má zodpovídat státu, občanům a jejich představitelům. Má podléhat efektivní vnější kontrole.
- Čl. 60. Státní kontrola policie má být rozdělena mezi legislativní, výkonnou a soudní moc.
- Čl. 61. Státní orgány mají zajistit efektivní a nestranné postupy pro řešení stížnosti na policii.
- Čl. 62. Mají být podporovány mechanismy zodpovědnosti založené na komunikaci a vzájemném porozumění mezi veřejností a policií.
- Čl. 63. Kodexy policejní etiky vypracované podle principů tohoto doporučení mají v členských státech kontrolovat příslušné orgány.

VII. Výzkum a mezinárodní spolupráce

- Čl. 64. Členské země mají podporovat a podněcovat výzkum policie jak v rámci samotné policie, tak ve spolupráci s externími institucemi.
- Čl. 65. Policie má podporovat mezinárodní spolupráci v oblasti policejní etiky a problematiky lidských práv.
- Čl. 66. Prostředky na podporu principů tohoto doporučení a jejich implementace musí být předmětem starostlivé pozornosti ze strany Rady Evropy.

Příslušníci Policie České republiky, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti a založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

1. *Cílem Policie České republiky je*

- a) chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,
- b) prosazovat zákonnost,
- c) chránit práva a svobody osob,
- d) preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,
- e) usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

2. *Základními hodnotami Policie České republiky jsou*

- a) profesionalita,
- b) nestrannost,
- c) odpovědnost,
- d) ohleduplnost,
- e) bezúhonnost.

3. *Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je*

- a) prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi,
- b) chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost,
- c) uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony,
- d) při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení,
- e) používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně ani ponižujícím způsobem,
- f) nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě,
- g) zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti,
- h) zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby,
- i) zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů.

4. *Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je*

- a) usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci,
- b) dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny,
- c) netolerovat ani nekrýt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.

5. *Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je*

- a) nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon,
- b) chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.

Každý příslušník Policie České republiky, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.

Příloha P III: Výklad některých pojmů obsažených v Etickém kodexu Policie ČR

Střetem zájmů

se rozumí jednání příslušníka policie, kterým

- a) dopustí, aby byl výkon služby ovlivněn jeho osobními postoji, názory nebo přesvědčením, pokud jsou v rozporu se zájmy služby,
- b) došlo ke střetu zájmu služby s jeho osobními zájmy; tímto střetem se rozumí takové jednání, které ohrožuje důvěru v jeho nezaujatost, autoritu či profesionalitu nebo důvěru v policii,
- c) využil svého postavení, pravomocí nebo informací, které se dozvěděl při výkonu služby, k získání neoprávněného prospěchu nebo výhody pro sebe nebo jinou fyzickou či právnickou osobu,
- d) osobně vystupoval za fyzickou osobu, která není osobou blízkou, či za právnickou osobu vůči státu, státní nebo převážně státem vlastněné právnické osobě v obchodních záležitostech,
- e) by se odvolával na své služební postavení v záležitostech, které souvisejí s jeho osobními vztahy nebo soukromou činností,
- f) by umožnil uvedení svého jména nebo vyobrazení k reklamním účelům za úplatu nebo za jiný majetkový prospěch,
- g) by přijal dar či výhodu od osoby, pokud by došlo k ohrožení nebo zpochybnění řádného výkonu služby,
- h) by hájil jiný zájem, pokud by byl v rozporu se zájmem policie, poškozoval její dobré jméno nebo ohrožoval její apolitičnost.

Rovným a korektním přístupem

se rozumí uplatňování rovnosti a korektnosti ke každému bez rozdílu, což může být v kontaktu s představiteli zejména národnostních a etnických menšin naplněno pouze respektem k jejich odlišnosti. Toto respektování odlišností v žádném případě neznamená zvýšenou toleranci k nezákonnému jednání členů těchto menšin. Naopak vyžaduje pozitivní snahu pochopit tuto odlišnost kulturních hodnot a vzorců jednání, na jejichž základě může být příslušník menšiny odsuzován, vylučován, omezován či obecně diskriminován, ať již přímo či nepřímo, pokud z jeho strany nedochází k porušení zákona. Pouze při respektu policie k odlišnosti členů minorit může být dosaženo deklarované rovnosti přístupu bez rozdílu.

Ohleduplností a taktností

se rozumí zejména neemoční profesionální nestranné a rozhodné vystupování, především v situacích, kdy je zasahováno do lidských práv a svobod; příslušník policie nesmí být při rozhodování a jednání ovlivněn svými osobními problémy a pocity. Jedná se i o taková jednání, kdy je nutno brát v úvahu sekundární viktimizaci postižených osob trestnými činy, tragédiemi nebo událostmi s nimi spojenými, např. sdělování úmrtí rodinného příslušníka, rozloučení se se zemřelým před jeho odvozem, pokud to situace dovoluje.

Korupčním jednáním

se rozumí úmyslná, cílevědomá činnost, spočívající ve zneužití pravomoci či postavení příslušníka policie z vlastního nebo cizího podnětu s úmyslem získat neoprávněný prospěch či výhodu pro sebe nebo jiné osoby, přičemž není důležité, zda neoprávněný prospěch či výhoda je hmotného či nehmotného charakteru.